

KV ODDE 1, KISTA STOCKHOLM

KULTURHISTORISK KONSEKVENSBESKRIVNING

UPPDRAG

Uppdragsnummer: 302396
Titel på rapport: Kv Odde 1, Kista Stockholm
Version: Slutversion
Datum: 2020-11-13

MEDVERKANDE

Beställare: JV. bolaget (Skanska och Areim)
Kontaktperson Sara Ax Nordstrand

Konsult: Tyréns AB
Uppdragsansvarig: Per Olgarsson

Handläggare: Lisa Johansson, byggnadsantikvarie,
Martin Lagergren, byggnadsantikvarie,
Per Olgarsson, byggnadsantikvarie,
Louise Westman, kulturgeograf.

Kvalitetsgranskning:

ÖVRIGT

Bilder och illustrationer skapade av
Tyréns AB om inget annat anges.

Tyréns AB

Tel: 010 452 20 00
www.tyrens.se

Säte Stockholm
Org.Nr: 553194-7986

INNEHÅLL

INLEDNING 4

Bakgrund
Upplägg och avgränsning
Antikvarisk konsekvensbeskrivning
Underlag

FÖRUTSÄTTNINGAR 6

Översiktsplan
Visionen för Kista science city
Gällande detaljplan
Kulturmiljölagen
Kulturhistorisk klassificering
Plan- och bygglagen

HISTORIK 10

Fornlämningsområdet
Kista gård
IT-staden
IBM flyttar till Kista

NULÄGE 12

Nuläge - omgivning
Exteriör
Datacentral, matsal och idrottshall
Närområdet
Interiör
Park och landskap

KÄNSLIGHET OCH TÅLIGHET 18

Känslighets- och tålighetsanalys
Landskap och omgivningar
Fasader Ormen Långe
Interiör

PLANFÖRSLAG 22

Planförslaget
Befintlig bebyggelse i Kv Odde
Skydds- och varsamhetsbestämmelser
Ny förskolebyggnad
Centralt torg och infartsväg
Bostadskvarter

KONSEKVENSBESKRIVNING 28

Bedömningsgrader
Ändrad användning av Ormen långe
Nya entréer
Förbindelsegångar
Passage genom Ormen långe
Naturpark norr och nordöst om Ormen långe
Datacentral samt ytor kring denna
Ny förskolebyggnad
Alkärret och omgivande park
Infartsväg
Sopsug och dräneringsåtgärder
Matsal och idrottshall

Nytt torg
Yta mellan idrottshall och infartsväg
Bebyggelse i slänten längs Kista alléväg
Fornlämningar
Kvartersbebyggelsens höjdstruktur
Bebyggelse på parkeringsplats
Gestaltning av nya byggnader
Påverkan

Ändrad användning av befintliga byggnader

Förändringar av landskapet norr och öster om Ormen Långe

Förändringar av landskapet söder och väster om Ormen Långe

Parkeringsplatsen bebyggs

SAMLAD BEDÖMNING 37

SLUTORD 38

INLEDNING

BAKGRUND

I samband med pågående detaljplanearbete för fastigheten Odde 1 och Akalla 4:1 i Kista har Tyréns AB fått i uppdrag av Skanska att ta fram en antikvarisk konsekvensbeskrivning av det aktuella planförslaget inför granskningsskedet. Planförslaget syftar till att i linje med Stockholms bostadsmål, översiktsplanen och visionen för Kista Science City möjliggöra en funktionsblandad och förtätad stadsmiljö.

Bebyggelsen inom kvarteret Odde ritades av Bengt Lindroos och Carl Nyrén och uppfördes 1976 - 1978 som huvudkontor för IBM Svenska AB. Planarbetet undersöker möjligheten att anpassa befintlig kontorsbebyggelse till nya användningsområden som bland annat förskola delningslägenheter, hotell, kontor och centrumändamål, liksom att uppföra ett antal nya flerbostadshus på fastigheten. De nya bostadskvarteren föreslås få en placering företrädesvis på nuvarande parkeringsytor. Ett torg planeras centralt i området, i anslutning till befintlig bebyggelse.

Planområdet omfattas av detaljplan Pl. 7749 (laga kraft 1976) enligt vilken fastigheten är avsedd för kontorsändamål och parkering. Denna medger tillbyggnader norr och söder om befintliga kontorsbyggnaden som inte har nyttjats.

Fastigheten Odde 1 är utpekad som särskilt värdefull och

har markerats som blå enligt Stockholm stads klassificering av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, vilket innebär att fastigheten anses ha synnerligen högt kulturhistoriskt värde.

UPPLÄGG OCH AVGRÄNSNING

Utredningen inleds med en förutsättningsdel och en nulägesbeskrivning. Därefter följer en sammanfattning av tidigare tålighets- och känslighetsutredning, en beskrivning av planförslaget och slutligen en konsekvensbeskrivning som redovisar det aktuella förslagets påverkan på redovisade kulturvärden.

Bedömningen omfattar i första hand kontorsanläggningen interiört och exteriört, men behandlar även den omgivande parkens kulturvärden.

ANTIKVARISK KONSEKVENSBESKRIVNING

En antikvarisk konsekvensbeskrivning upprättas för att belysa de konsekvenser för kulturhistoriska värden som kan uppstå vid förändringar i den fysiska miljön. Genom analys av föreslagen åtgärd redovisas påverkan på området eller objektets kulturhistoriska värden.

Konsekvensbeskrivningen fungerar som underlag

vid beslutsfattande enligt Plan- och bygglagen (PBL) i samband med plan- och bygglovsförfarande och ibland även som underlag vid handläggning och beslut enligt kulturmiljölagen och miljöbalken.

UNDERLAG

Som underlag vid konsekvensbedömning av planförslaget har denna rapport tagit sin utgångspunkt i tidigare upprättade kulturhistoriska utredningar för Kv. Odde.

Odde 1 – Stockholm, Antikvarisk Förundersökning, Tyréns AB 2012-03-16

Ställningstagande angående kulturhistorisk Klassificering. Odde 1 i stadsdelen Kista (IBM), Stadsmuseet 2014-06-23

Känslighets- och Tålighetsanalys Odde 1 Stockholm Tyréns AB 2015-04-15

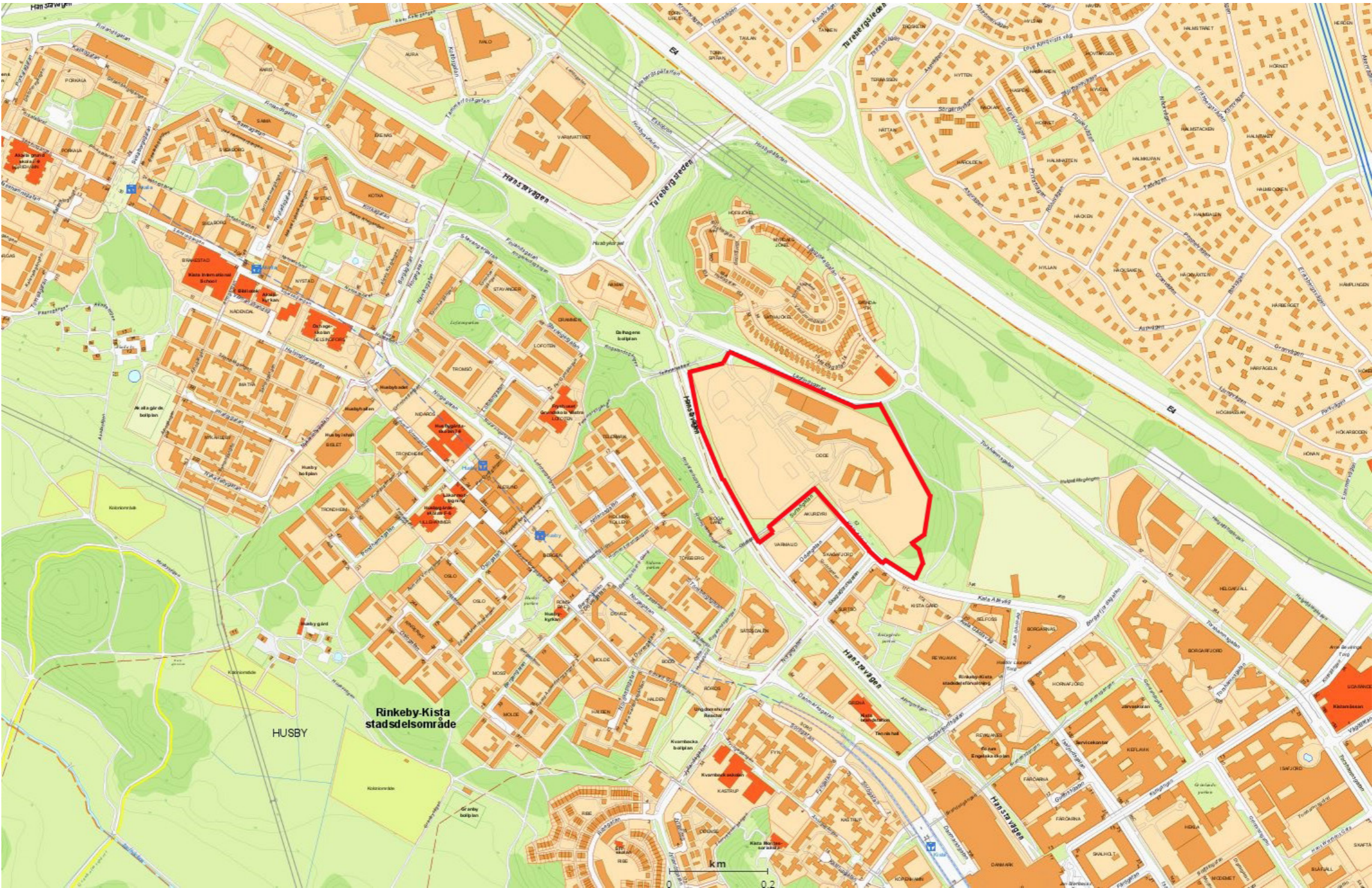
PM Odde – Utredning av DPC, Tyréns AB 2016-11-21

Tålighets- och känslighetsanalys, DPC Odde 1, Tyréns AB 2017-02-24

Odde 1 – Kulturhistorisk konsekvensbeskrivning, Tyréns AB 2017-10-20

Odde, Hantering av mark runt idrottshall, antikvariska synpunkter, Tyréns AB 2020-06-15

Karta över Akalla och Kista. Planområdets utbredning är markerat med rött.

FÖRUTSÄTTNINGAR

ÖVERSIKTSPLAN

I Översiktplanen för Stockholm stad (laga kraft 2018-03-234) utpekas Kista som ett av fyra fokusområden vilka ska ge genomförandekraft i stadsbygget.

"Området har stor betydelse för innovation och näringslivsutveckling med Kista Science City och är unikt för ytterstaden med sin höga andel arbetsplatser. Det finns en stor bostadspotential som ska tas tillvara och i kombination med att utveckla näringslivet och tillföra andra värden, kan Kistas utveckling bidra till social hållbarhet i hela närområdet Kista-Järva."

Översiktplanen identifierar även stadsutvecklingsområden där dagens stads-delar kan förtätas och kompletteras med nya bostäder, verksamheter, service, skolor och idrottsytor samtidigt som stadsmiljön berikas med bättre parker och nya offentliga rum. Kista utgör ett sådant stadsutvecklingsområde.

Om hur man under utvecklingsarbetet ska förhålla sig till kulturvärden och andra värden skrivs följande:

"Kunskap om stadens stadsbyggnadskaraktärer och stadslandskapet ska vara en utgångspunkt vid förändring, förnyelse och förtätning i stadens befintliga områden."

Kulturmiljöns värden ska fortlöpande identifieras, säkerställas, tas omhand och utvecklas."

Ny bebyggelse, ändringar och tillägg i befintliga miljöer ska utföras omsorgsfullt, med konsekventa karaktärsdrag och genomarbetade detaljer grundade på en gedigen analys."

Bebyggelse som är kulturhistoriskt värdefull och har betydelse för stads- och landskapsbilden ska ses som en resurs i stadsutvecklingen."

"Landskapets karaktärsdrag, Stockholms park-tradition och stadens gröna kulturvärden ska tas tillvara. Stockholmsstråk och andra former av nya gröna miljöer, kvaliteter och funktioner utvecklas för att få god parktillgång, parkstandard och en sammanhållande funktion."

VISIONEN FÖR KISTA SCIENCE CITY

I början av 2000-talet gick näringslivet, akademien och Stockholms stad samman kring en gemensam vision, Vision 2000, för skapandet av det nya Kista Science City. Idag är Kista Science City det största ICT-klustret i Europa, och ett av de fem främsta i världen. Den uppdaterade visionen, Vision 2010-2020, syftar till att fortsätta utveckla området:

"Kista Science City ska genom fortsatt tillväxt inom näringsliv och akademi i en kulturellt levande stad vara en av världens ledande science cities."

För att nå visionen har identifierat fyra utvecklingsområden:

- *Dynamiskt näringsliv*
- *Utbildning och vetenskaplig miljö*
- *Levande stadsmiljö*
- *God infrastruktur*

Genom utvecklingsområdet Levande stadsmiljö strävar man bland annat efter en blandad bebyggelse med olika typer av bostäder och lokaler samt varierande storlekar och upplåtelseformer, där bostäder för studenter är en självklarhet. Man strävar efter en riktig stad med levande folkliv, naturliga mötesplatser och rekreation. Det är inom ramen för detta mål, att uppnå en funktionsblandad stadsmiljö, som förtätningen av fastigheten Odde 1 sker.

GÄLLANDE DETALJPLAN

För området gäller en detaljplan, Pl. 7749 (laga kraft 1976), enligt vilken fastigheten är avsedd för kontorsändamål och parkering. Denna medger tillbyggnader norr och söder om befintliga kontorsbyggnaden som inte har nyttjats.

Dessa utbyggnadslösningar innebär bland annat utbyggnader i flera etapper vid de breddade delarna av huvudbyggnaden och en förlängning av huskroppen i båge på andra sidan Kista alléväg. Parkeringshus föreslås på tomtens norra del som lösning på framtida ökande parkeringsbehov. Man har också pekat ut naturområden inom kvarteret som inte får bebyggas av hänsyn till stads- och landskapsbild. I planen finns inga varsamhets- eller skyddsbestämmelser avseende kulturvärden.

Planområdet ingår även i generalplan för Kista, Husby och Akalla, Pl. 7160, (laga kraft 16 april 1971), och i områdesplanen för Kista arbetsområde, Pl. 7310 (laga kraft 10 april 1972).

Ovan: Översiktsplan för Stockholm.

T.h. Plankarta, gällande detaljplan. Längst ner i bild syns de planerade utvecklingsetapperna som aldrig genomfördes.

ODDE 1 - KULTURHISTORISK KONSEKVENSBESKRIVNING

FÖRUTSÄTTNINGAR

KULTURMILJÖLAGEN (1988:950)

Inom planområdet finns flera fornlämningar registrerade. Kulturmiljölagen (KML) fastställer att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön. I KML kap 2 regleras fornlämningar. Enligt KML är en fornlämning en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk som är varaktigt övergivna och som har tillkommit före år 1850.

KML kap 2 § 6

Det är förbjudet att utan tillstånd enligt detta kapitel rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

KULTURHISTORISK KLASSIFICERING

Vid bedömning av bygglov och åtgärder enligt Plan- och bygglagen har Stockholm stad antagit en klassificeringskarta med kulörmarkeringar för byggnader av olika kulturhistoriskt värde. Klassificeringen som utförs av Stockholms stadsmuseum är ett kunskapsunderlag utan rättsligt bindande verkan.

Fastigheten Odde 1 är sedan 2014-06-23 utpekad som synnerligen kulturhistoriskt värdefull och markerad som blå, den högsta klassen på den tregradiga skalan. Blåklassningen omfattar fastigheten i sin helhet, både byggnader och park- och naturmark. Motiveringen för blåklassade fastigheter lyder:

Blått är den högsta klassen och omfattar bebyggelse av synnerligen högt kulturhistoriskt värde

I Stadsmuseets beslut om klassificering betonas byggnadens kontakt och samverkan med den omgivande parken och samspelet mellan arkitektur och natur. Även den betydande influens anläggningen utgjorde för samtida arkitekter och landskapsarkitekter tillsammans med aspekter som materialval och färgsättning ligger till grund för klassificeringen. I beslutet står bland annat att läsa:

”Odde 1, IBM-huset i Kista visar på hur arkitekturen under slutet av 1970-talet vände sig mot traditionen, naturen och föreställningarna om det typiskt svenska i linje med genius loci (platsens själ)”

”Gestaltningen handlar om rymd som upphäver gränser. Trots storskaligheten i anläggningen har arkitekterna lyckats åstadkomma en extraordinär kontakt med naturen och ett samspel mellan ute och inne. Samarbetet mellan landskapsarkitekt Per Söderblom, inredningsarkitekt Karin Ahlgren och husarkitekterna har resulterat i en enastående helhet i kultur och natur, som ett uttryck för en stark tendens i samtiden.”

”Det är en anläggning som blev en förebild för kontorshus i allmänhet och ett studieobjekt för många årskullar arkitekter och landskapsarkitekter.”

”Mycket värdefullt för anläggningen är den arkitektoniska helheten in i minsta detalj, från un-

dertaklisterna av furu, invändigt tegel och kalkstensgolv till den genomtänkta färgsättningen”

PLAN- OCH BYGGLAGEN

Fastigheten bedöms, utöver de generella paragraferna om varsamhet och underhåll, omfattas av PBL:s förbud mot förvanskning.

PBL kap 8 § 13 (förvanskning):

En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

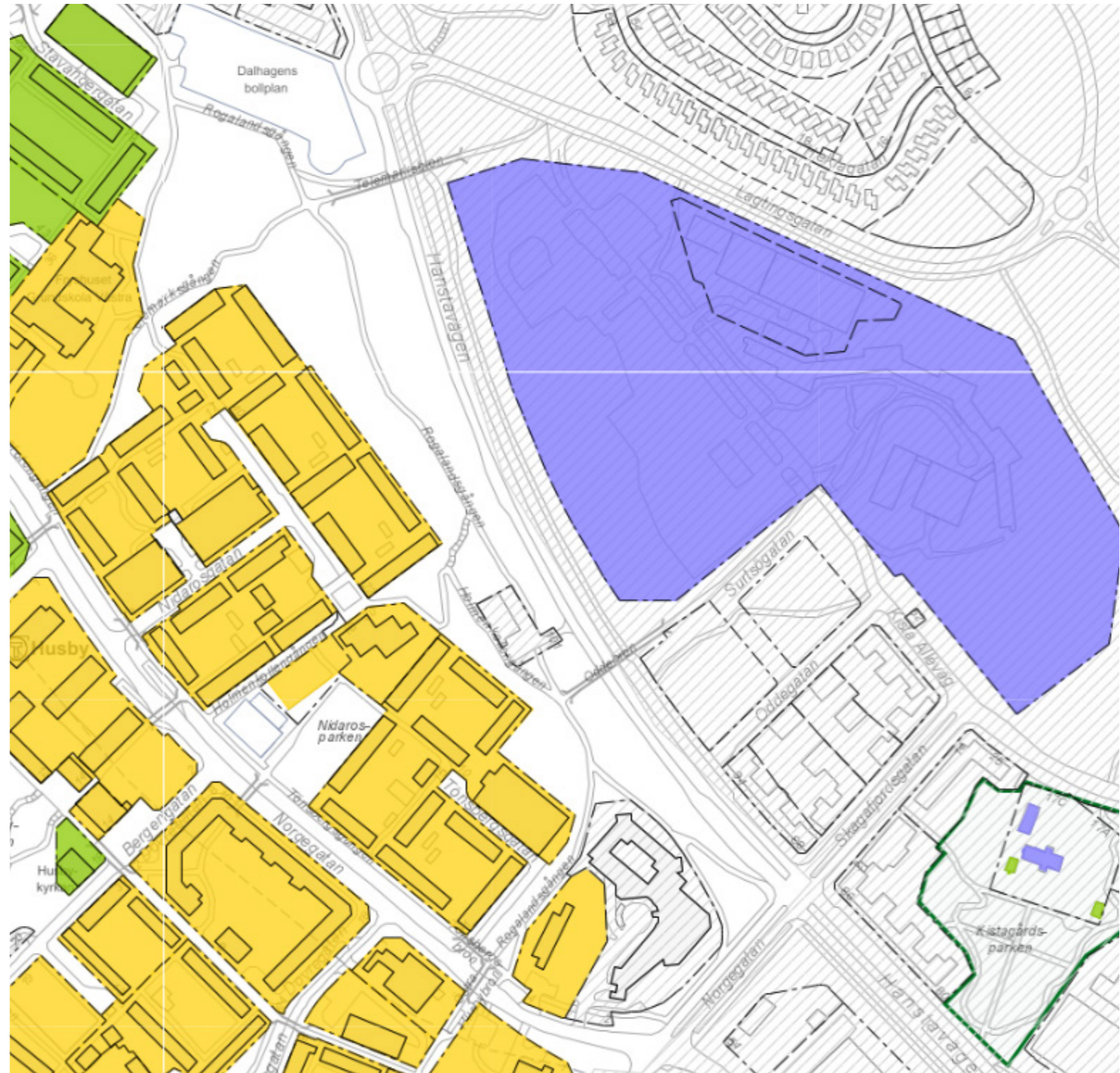
PBL kap 8 § 14 (underhåll):

Ett byggnadsverk skall hållas i vårdat skick och underhållas så att de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet skall anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.

PBL kap 8 § 17 (varsamhet):

Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad skall utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar tillvara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Stadsmuseets
klassificeringskarta.
Fastigheteten Odde 1 är
blåmarkerad.

HISTORIK

FORNLÄMNINGSOMRÅDET

Inom planområdet finns flera fornlämningar registrerade. I skogspartiet söder om Ormen Långe finns två stensatta gravar från brons- eller järnålder, belägna på en höjd.

Vid parkeringsplatsen har funnits två stensättningsliknande lämningar, men dessa är undersökta och borttagna vid ett tidigare tillfälle.

*Den öppna
vattenspegeln i
alkärret. Bild ur boken
Nyréns arkitektkontor
AB. 1983*

KISTA GÅRD

I Kista finns några få byggnader kvar från tiden före stadsdelens tillblivelse i mitten av 1970-talet. I arbetsplatsområdets norra del ligger Kista gård, vars huvudbyggnad med flygel, några uthus och mindre bostadshus bevarats. Gården tillkom som en utgård till den medeltida byn Kista i Sollentuna. När gården var som störst bestod den av 18 byggnader. Gården fick sitt namn efter byn och namngav i sin tur stadsdelen Kista. Huvudbyggnaden har anor från 1717, men har genomgått stora förändringar vid ett flertal tillfällen. Bland uthusen märks det stora sädesmagasinet från 1820.

Under andra världskriget hade militären en radiostation på gården, och på 1950-talet fanns här en fårfarm med 450 får som skulle hålla gräset kort på de militära flygfälten i området.

IT-STADEN

Det moderna Kista växte fram under 1970-talet. Kista är en av Stockholms yngsta stadsdelar och den sista som byggdes på Järvafältet. Stadsdelen ingick i generalplanen för norra Järva från 1969 där de tre nya stadsdelarna Akalla, Husby och Kista skulle bilda en så kallad bandstad. Kista var också den sist utbyggda av Stockholms ABC-städer, kompletta stadsdelar med Arbete, Bostad och Centrum. Till stor del gick dock ABC-tankens om intet då det inte var Kistaborna själva som arbetade i stadsdelen. De hade redan hunnit flytta in innan de flesta kontors- och industrietableringar gjordes.

Av de tre stadsdelarna var Kista den som skulle få mest diversifierat innehåll. Miljonprogrammets storskaliga monoton hade fått mycket kritik, och i Kista skulle en större variation i bebyggelsen uppföras. Resultatet blev en bland-

ning av hyresrätter, bostadsrätter och egnahem där husen i stor utsträckning anpassades efter den naturliga terrängen.

Stadsdelen hade en tydlig uppdelning med bostäder i väster och arbetsplatser i öster. Hela stadsdelen delades in i fem olika zoner: en bostadszon, en centrumzon, en kontorszon, en blandzon och längst ut mot E4 en renodlad industrizon.

Industrierna som etablerades fick varken vara bullriga eller förorenande, vilket banade väg för elektronikföretag. På 1980-talet blev Kista följaktligen Sveriges största IT-centrum. Detta har givit stadsdelen flera smeknamn som "Sveriges svar på Silicon Valley", "Chipsta" och "Kiseldalen". I början av 2000-talet rankades Kista som världens femte största IT-kluster.

IBM FLYTTAR TILL KISTA

IBM inledde redan 1970 en process för att flytta ut sitt dåvarande huvudkontor från Stockholms innerstad. Det nya huvudkontoret skulle inte vara ett renodlat kontorshus, här skulle även beredas plats för en stor datacentral och IBM:s egen dataskola.

Den vackra skogstomten och därigenom de anställdas möjlighet till rekreation var en av anledningarna till att IBM valde plats för sitt nya huvudkontor. Att ha en uppvuxen miljö redan vid inflyttningen låg helt i linje med IBM:s önskemål. Omsorgen om de anställda präglade också anläggningen där service erbjöds före, under och efter arbetsdagen. Förutom kontorsutrymmen byggdes därför motionshall, en matsal och en läkarmottagning. Den omgivande parken med promenadstråk var också ett led i samma tanke, anläggningen skulle bjuda på det yttersta vad gällde kombinationen av funktion, rekreation och god arbetsmiljö.

IBM:s huvudkontor i Kista uppfördes 1978 efter ritningar av arkitekter Bengt Lindroos och Carl Nyrén. För interiörer svarade inredningsarkitekter Karin Ahlberg och Gunnar Croon.

Genomgående arkitektonisk helhet präglade utformningen in i minsta detalj, och gestaltningen handlade om rymd som upphäver gränser. Trots storskaligheten lyckades arkitekterna åstadkomma en extraordinär kontakt med naturen och ett samspel mellan ute och inne.

Till en början hade man svårt att enas om formen, IBM efterfrågade naturanpassning och krävde att byggnaden inte skulle överstiga trädtoppshöjd. Till slut landade man i

Ovan, Skiss från Bengt Lindroos bok "Att vara arkitekt kan vara att..." som visar en något annorlunda disposition än vad som senare uppfördes.

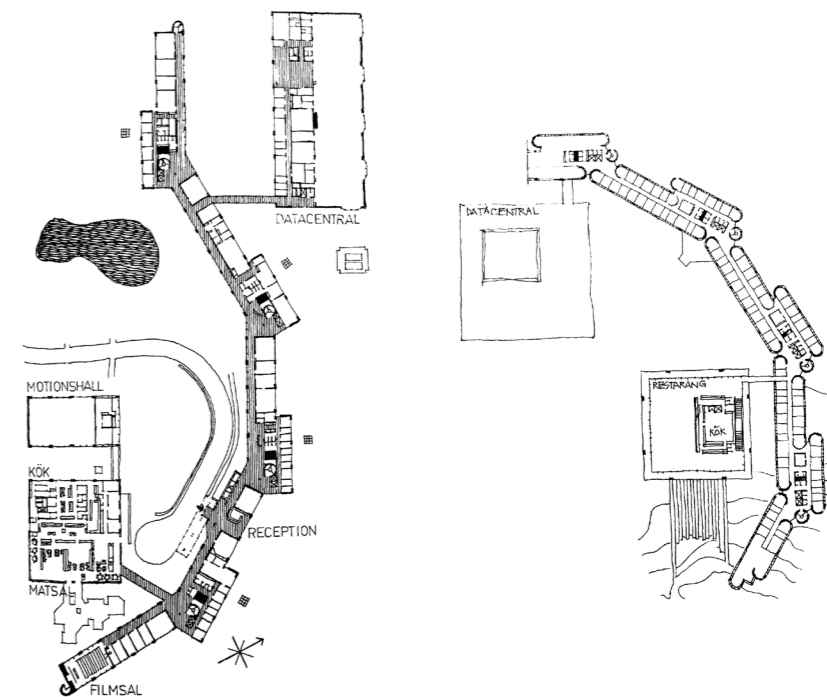
Nedan, Flygfoto över Kista gård 1972. Omgivningarna har ännu inte exploaterats.

förslag som återanvände en av Nyréns idéer från 1950-talet. Resultatet blev en form som gav en inbjudande entré och goda ljusförhållanden. Den böjda huskroppen gjorde också att man bröt siktlinjer och på så sätt slapp tidens ändlösa korridorer.

Den vackra skogstomten var en av huvudanledningarna till att IBM valde platsen för sitt nya huvudkontor. Att ha en helt uppvuxen miljö redan vid inflyttningen låg helt i linje med IBM:s önskemål. Man ville ge sina anställda en miljö med god arkitektur, funktion och flexibilitet, samtidigt som en harmoni mellan byggnad och natur skulle ske genom att naturen på tomten bevarades. Landskapsarkitekturen beskrevs som ett experiment i full skala i hur långt det var möjligt att gå i anpassning till naturen.

Skogen sparades så nära bygget som det bara gick. För att kunna genomföra byggnationen med så lite påverkan på den omkringliggande naturen som möjligt beslutades om långtgående restriktioner och begränsningar av byggarbetarnas rörelsefrihet. Träden, gräset och mossan kom i första hand. Maskiner och material fick endast flyttas i en korridor i skogen, bitvis endast två meter bred, på husbågens insida och byggkranarnas arbete blev mer komplicerat. Det befintliga alkärret muddrades försiktigt upp så att en blank vattenspegel uppstod.

Också parkeringsplatsen präglades av naturtänket. Partier av den befintliga skogen sparades för att låta naturen vara tongivande även här. Resultatet blev ett unikt och lättskött område som uppskattades av både anställda och besökare.

NULÄGE

NULÄGE - OMGIVNING

IBM ligger i höjd med bostadsbebyggelsen i Husby, tydligt avskilt från kontorszonen i arbetsplatsområdets centrala delar. Bebyggelsen kryper dock allt närmare IBM:s tomt som länge legat avskild i skogen.

IBM flyttade 2017 ut ur byggnaden till nya lokaler i Kistas kontorszon. Lokalerna i Odde passar inte längre företagets behov. Som kontorshus är byggnaden omodern och opraktisk, man efterfrågar inte längre kontorsmiljöer som fungerar som isolerade världar utan vill ha närmare till kollektivtrafik och service. Den långsträckta byggnadskroppen är också opraktisk i en modern kontorsmiljö.

En ny detaljplan planeras att upprättas där området omvandlas till en funktionsblandad och förtätad stadsmiljö med huvudsakligen bostadskvarter. Fastigheten Odde 1 kommer att frigöras för etablering av bostäder, förskolor och kultur- och verksamhetslokaler med mera.

EXTERIÖR

Bebyggelsen består av en ursprunglig anläggning från 1970-talet, med mindre tillägg från 1980-talet och framåt, allt i tät relation till bergets sluttning. Ett skogsområde med höga tallar och dammen med sitt albestånd ligger i direkt anslutning till kontorshuset. Huvudbyggnaden är fem till sex våningar ovan mark med platt tak. Volymen är böjd i 30-gradiga vinklar som skapar det slingrande uttrycket som gett byggnaden dess namn – Ormen Långe. Till detta har volymer för personalrestaurang och motionsanläggning samt en datacentral fogats. De fristående volymerna är anslutna till huvudbyggnaden genom inglasade förbindelsegångar i koppar som utgör naturliga utlöpare från huvudbyggnadens pulsåder. Kontorshusets huvudentré ligger högre i terrängen och nås via en svängd körväg som delvis är terrasserad med en hög mur och kantad av uppvuxna träd.

Huvudbyggnadens fasader utgörs av ljusrött tegel från Klippans tegelbruk i Skåne. Tegelfasaderna har delats in av synliga betongbalkar och rytmiseras av långa fönsterpartier med korta fönsterband. Fönstren är tillverkade av furu, men utvändigt klädda med koppar. Också övrig utvändig plåt utgörs av koppar. De annars mycket konsekventa fasaderna på det sex våningar höga kontorshuset levandegörs genom utvändiga persienner med individuell manövrering.

Fristående medvetet utformade ventilationstorn i tegel och koppar finns utplacerade i skogen runt kontorsbyggnaden.

O.tv., På byggnadens norra sida upplevs skogen ligga alldeles inpå huskroppen. O.m., Den inglasade gång som förbinder datahallen med kontorshuset. Notera datahallens igensatta fönsterpartier. O.th., Gavlarna har en effektfull och behärskad gestaltning.

N.tv. Fasaden som vetter mot alkärret. De glasade partiet i bottenplanet markerar huvudkorridoren. Notera även persiennerna med individuell styrning på de övre våningsplanen. N.m., Luftningstorn i tegel och kopparplåt. N.th. Den svängda uppfarten som leder fram till huvudentrén.

NULÄGE

DATACENTRAL, MATSAL & IDROTTSHALL

Datacentralens raka tvåvåningsvolym gestaltas med snarlikt fasadschema för de fasader som är vända mot huvudbyggnaden. Den motsatta fasaden har ett helt annat uttryck med stora burspråk. Dessa har ursprungligen varit riktade ut mot grönska, nu ersatt av den relativt nydragna Lagtingsgatan. Byggnaden förlängdes 1982 i enlighet med ursprunglig gestaltning, men präglas i dagsläget även av förändringar under 2000-talet med igensatta fönster och takuppbbyggnader.

Matsalsbyggnaden och idrottshallen (tidigare betecknad motionshall) är sammanlänkade genom en anslutningsgång, och hålls ihop även gestaltningsmässigt. Delar av matsalsbyggnaden knyter an till kontorshusets fasad med långa fönsterband med utanpåliggande persienner. De stora, höga fönsterpartierna och de synliga limträbalkarna knyter istället an till idrottshallens utformning med japanska influenser.

Idrottshallen är försedd med en senare tillbyggnad som ansluter till den ursprungliga delens formspråk men utmärker sig genom ljusare murbruk och en avgränsande rak dilatationsfog.

Mellan de två mindre huskropparna finns en liten innergård med en uteplats. Denna används i dagsläget sparsamt. Växtlighet och planteringar har inte fått fäste på ytan mellan husen, och gården upplevs som eftersatt och ofärdig snarare än naturlig och vildvuxen, vilket varit ursprungstanken.

Mellan matsalen och huvudbyggnaden finns en stenlagd uteservering med uppvuxna träd. Den avgränsas i nordväst av anslutningsgången mellan matsal och huvudbyggnad och i sydöst av en bitvis eftersatt gärdesgård i trä.

Vid matsalsbyggnadens nordöstra hörn finns stora fönster med utsikt över det intilliggande skogspartiet och uteserveringen. Intill fönstren i den östra fasaden finns även varuintag, ventilationsgaller och en ingång till ett källarutrymme. Utanför varuintaget finns en asfalterad vändplan. Sammantaget ger det detta område karaktär av att vara en ren funktionsyta. Det är uppenbart att den här delen av byggnaden är tänkt att upplevas från insidan, med utsikten genom de stora fönstren över skogspartiet, och inte från utsidan där fasaden kan upplevas som rörig och ogenomtänkt.

Matsalens stora runda takarmaturer, ritade av Lindroos, upplevs tydligt även utifrån genom de stora fönstren.

*O.tv., Motionshallens sydvästra hörn.
O.m., Gården mellan matsal och motionshall. Ytan används sparsamt. O.th., Uteserveringen i anslutning till matsalen.*

N.tv. Matsalens östra fasad med varuintag och intilliggande vändplan. N.m., Anslutningsgången som förbinder matsalen med huvudbyggnaden. N.th. Motionshallens entré mot uppfartsvägen.

NÄROMRÅDE

I den närmaste omgivningen har den ursprungliga tanken om orörd natur på flera sätt gått förlorad.

Norr om anläggningen har den nydragna Lagtingsgatan skurit bort en stor del av skogsparken. Norr om den nya gatan har ett radhusområde tillkommit.

Parkeringsytan som hör till anläggningen har förlorat stora delar av sin unika inpassning i skogslandskapet då den utvidgades för att rymma fler bilar och kom att upplevas som ett parkeringshav utan särskild gestaltning.

En gångbro, Oddebron, förbinder området med kvarteren på andra sidan Hanstavägen.

Strax söder om planområdet har flera kvarter med nya flerbostadshus tillkommit. På motsatt sida Kista alléväg, sett från den nya bebyggelsen, har skogsbrynet ersatts med en gräsklädd vall.

***O.tv.,** Nya bostadshus i direkt anslutning till planområdet. **O.th.,** Parkeringen och Kista alléväg sedd söderifrån.*

***M.tv.,** Parkeringsplatsen vintertid. De skogsklädda holmar som ursprungligen dolde de parkerade bilarna har försvunnit. **M.th.,** Norr om anläggningen har Lagtingsgatan nyligen dragits genom skogsparken. Fönstren i datahallen norra fasad vetter nu mot den nya vägen istället för den "orörda" skogen.*

***N.tv.,** Ormen Långe sedd från parkeringsplatsen. **N.th.,** Den södra delen av planområdet. Vallen på motsatt sida Kista alléväg har förlorat sin naturprägel.*

NULÄGE

INTERIÖR

Invändigt har de största förändringarna genomförts. Cellkontoren har med tiden ersatts med öppna kontorslandskap, något som det visserligen fanns en tanke kring redan vid uppförandet. Bottenplanet har också omformats med tiden. De mer påkostade rum som ursprungligen utgjorde demonstrationsrum och kundrum har nu ersatts med enklare mötesrum.

I övrigt är mycket av ursprunglig inredning bevarad, som fönster, dörrar, socklar, foder, undertakslistor och lysarmaturernas raster av naturfärgad furu. Textilier och väggar tar upp teglets ljusa kulör. Korridoren i huvudbyggnadens bottenvåning, och i vissa anslutande utrymmen såsom trapphus, förbindelsegångar mm, har karakteristisk ursprunglig golvbeläggning i kalksten, specialritade armaturer i vitlackerat stål och generösa fasad/fönsterpartier i naturfärgat trä.

***O.tv.** Matsalen har kvar större delen av sin ursprungliga inredning. **O.th.** De ursprungliga kontorscellerna har fått ge plats för ett öppet kontorslandskap.*

***M.tv.** Hörsalen. **M.th.** En inglasad förbindelsegång mellan två huskroppar förstärker kontakten med den omgivande naturen.*

***N.tv.** Den glasade huvudkorridoren vidgas på flera ställen. **N.th.** Ursprungliga armaturer bevarade i hisshallarna.*

PARK OCH LANDSKAP

Parken i anslutning till Ormen Långe har bevarat mycket av ursprunglig karaktär. Området söder om kontorshuset och kring matsal och idrottshall har en mer tillrättalagd karaktär med glesare vegetation och inplanterade trädarter som inte förekommer naturligt i området. Runt alkärret har ett stängsel tillkommit.

Parken norr och öster om anläggningen har bevarat mer orörd och naturlig karaktär, där undervegetation och träd har tillåtits växa vilt. Den norra delen av området består huvudsakligen av blandskog, och den östra delen utgörs av barrskog på hållmark.

Anlagda uteplatser längs kontorshusets nordöstra fasad är eftersatta och har i sen tid använts mycket sparsamt.

På tomtens norra del, strax intill datacentralen, har en ny bilväg dragits genom skogsparken. Denna förtar upplevelsen av orörd skogsmark något, då bilarnas rörelse ibland skimtar genom träden, och då ljudet från den förbipasserande trafiken når parken.

***O.tv.** Runt Alkärrret har ett stängsel tillkommit. **O.th.** Skogen är sparad när inpå huvudbyggnaden. Korridoren som skapades under byggarbetet går tydligt att urskilja.*

***M.tv.** Matsalen **M.th.** Stora uppvuxna träd är sparade nära inpå fasad.*

***N.tv.** En provisorisk byggnad var tidigare uppställd mellan huvudbyggnaden och datahallen. **N.th.** Markvegetationen på baksidan av huvudbyggnaden ger intryck av orörd skogsmark.*

KÄNSLIGHET OCH TÅLIGHET

KÄNSLIGHETS- OCH TÅLIGHETSANALYS

Då hela fastigheten är blåklassad har det inför de planerade arbetena varit angeläget att utvärdera vilka delar som är särskilt känsliga för förändring avseende kultur- och upplevelsevärden. Också de delar som bedömts vara mer tåliga för anpassning och utveckling har identifierats.

Tålighetsklassningen har gjorts med fyra nivåer av känslighet för förändring, från tåligt till mycket känsligt. I hög utsträckning är känslighets- och tålighetsanalysen överensstämmande med hur starka de kulturhistoriska värdena är för samma delar.

I fråga om park och landskap bör det påpekas att denna analys inte ska förväxlas med bedömning av tålighet för slitage, statusbedömning av trädslängd eller känslighet för ändrade grundvattennivåer etc. Här görs bedömningen istället ur ett kulturhistoriskt/antikvariskt upplevelseperspektiv.

I dokumentet Känslighets- och Tålighetsanalys, *Odde 1, Stockholm (Tyréns 2015-04-15)* finns en fullständig analys tillgänglig. Här följer en kort sammanställning av utpekade delar.

LANDSKAP OCH OMGIVNINGAR

TÅLIGT

- Körvägar
- Zon närmast Ormen Långe, fd schaktyta
- Parkeringsyta
- Område söder om motionshall/matsal
- Parkeringsplats framför datacentral
- Området på norra sidan av DPC
- Gläntor i skogspartiet norr om Ormen Långe

KÄNSLIGT

- Svängda uppfarten mot huvudentré
- Skogsparti sydost om Ormen Långe
- Skogspartier bakom/norr om Ormen Långe
- Skogspark kring Ormen Länges västra del
- Uteplats intill alkärret
- Det centrala gångväggnätet
- Stig söder om matsalen mot nordost

VISS KÄNSLIGHET

- Bevarade skogsriddar mellan Oddegatan och parkeringsytor
- Skogspartier bakom/norr om Ormen Långe
- Ytan direkt väster om motionshall, samt del av ytan mellan motionshall och matsal
- Skogspark framför/sydväst om datacentral
- Uteplatser bakom/norr om Ormen Långe

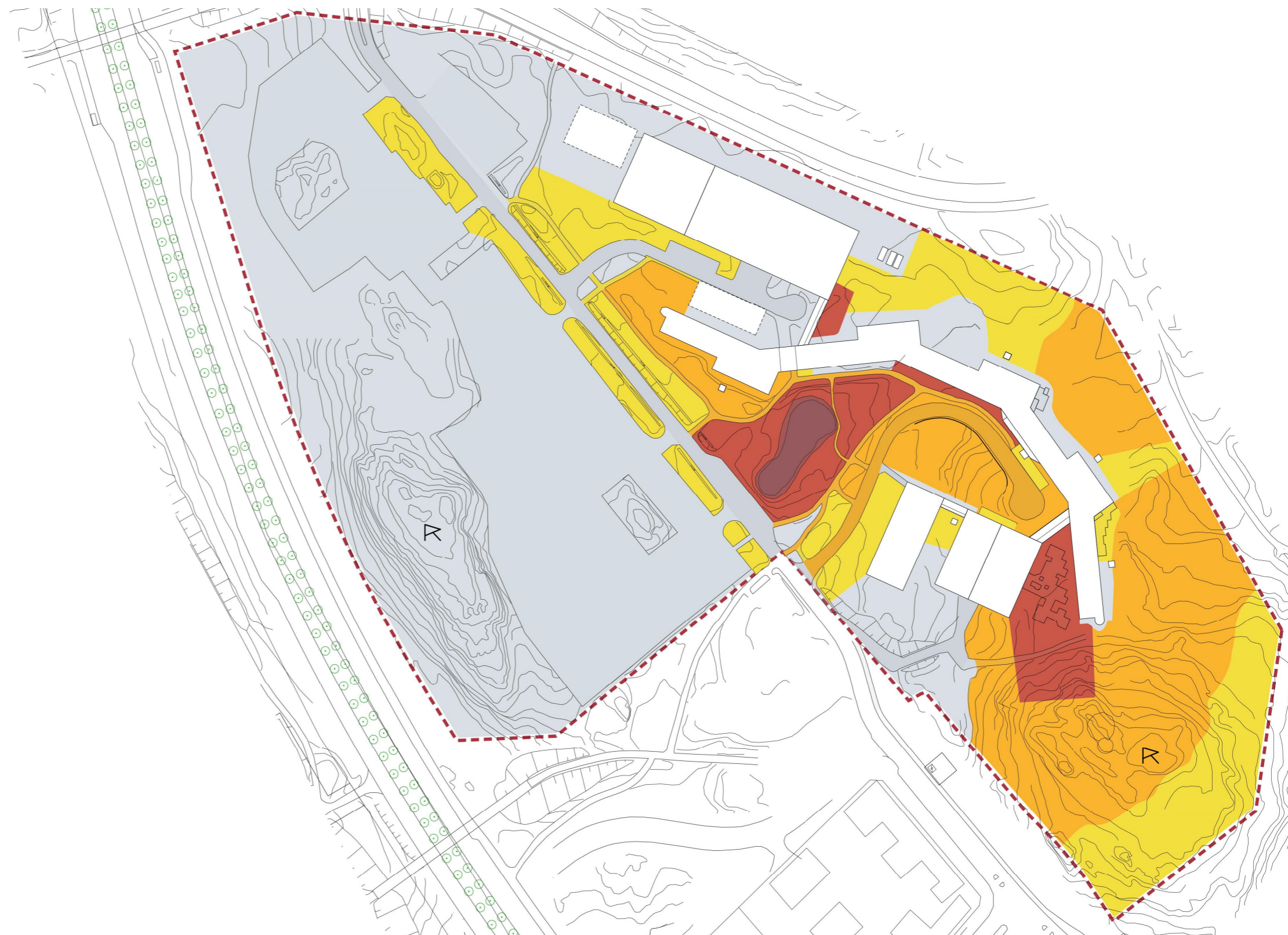
MYCKET KÄNSLIGT

- Alkärret och omkringliggande alskog/park
- Område med uteservering mellan matsal och Ormen Långe, utblick mot tallskog från matsal
- Träddrå öster om förbindelsegång mellan datahall och Ormen Långe
- Enskilda träd

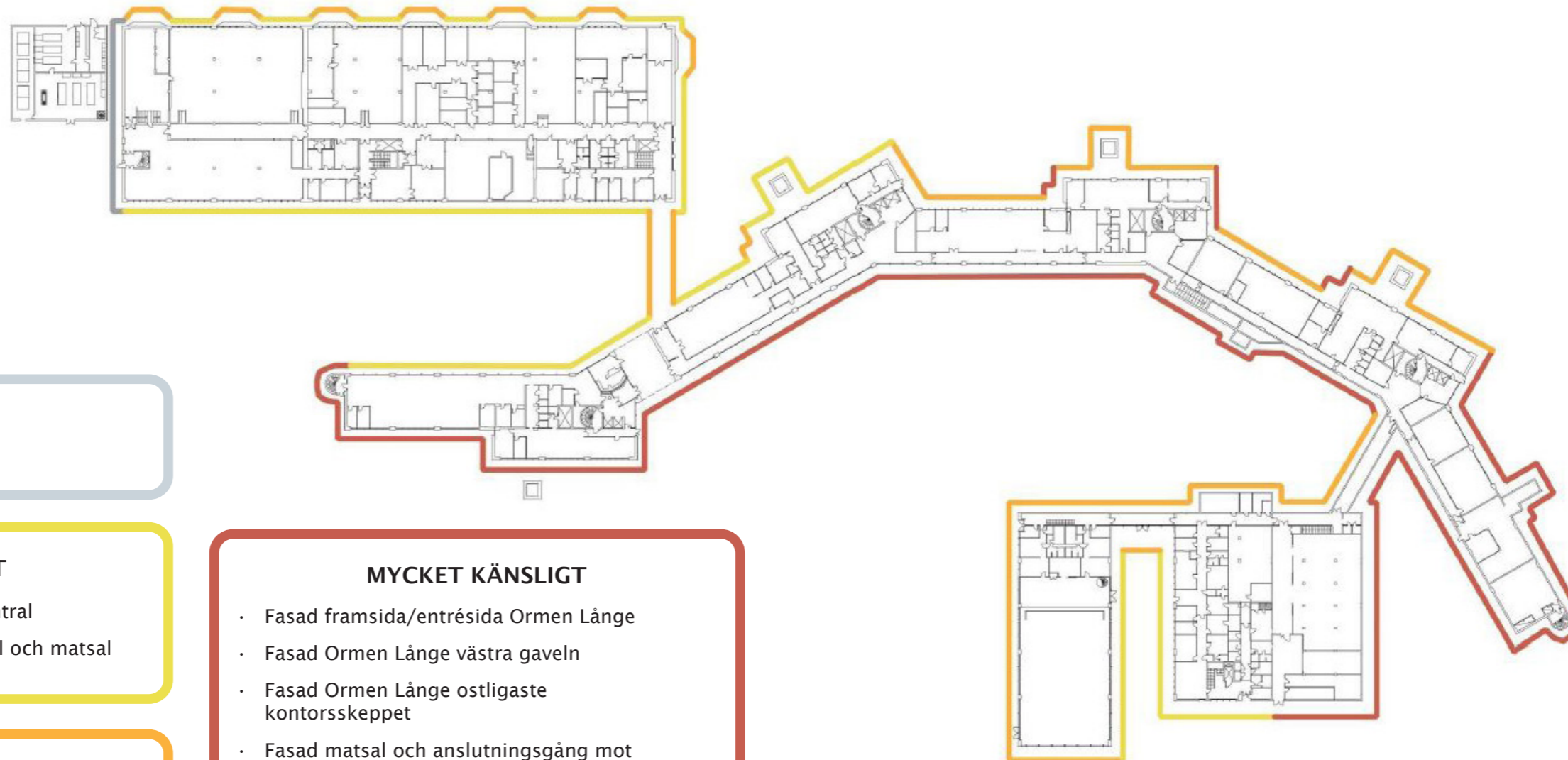
Enskilda träd och träd i grupper som bedöms vara viktiga att beakta är inte inmätta och redovisas inte på denna översiktliga nivå. Betydelsefulla träd kan förekomma inom samtliga ytor.

Alkärrets röda färg skiljer sig från den övriga för att synas i kartbilden, det bedöms vara mycket känsligt.

Observera att fornlämningarna i området inte har vägts in i tålighetsanalysen, se separat bedömning.

KÄNSLIGHET OCH TÅLIGHET

FASADER ORMEN LÅNGE

TÅLIGT

- Datacentralens västra gavel

VISS KÄNSLIGHET

- Fasad Ormen Långe mot datacentral
- Fasad mot innergård motionshall och matsal

KÄNSLIGT

- Fasad motionshall och matsal mot huvudentré och uppfart
- Fasad Ormen Långe mot skogsparti i norr
- Burspråk datahallens norra fasad

MYCKET KÄNSLIGT

- Fasad framsida/entrésida Ormen Långe
- Fasad Ormen Långe västra gaveln
- Fasad Ormen Långe östligaste kontorskeppet
- Fasad matsal och anslutningsgång mot sydost
- Burspråk i anslutning mellan kontorskepp och djupare husdelar
- Burspråk gavlar
- Fasader i östlig riktning, mot skogspark i djupare husdelar

INTERÖR

Invändigt bedöms känslighet och tålighet efter flera parametrar som rummets funktion, grad av frekventering, arkitektur och formgivning, bevarandegrad och inbyggd, avsedd flexibilitet. I fallet Odde finns ytterligare en viktig bedömningsgrund och det är den potential rummet har till kontakt och samverkan med den omgivande naturen och parken.

De invändiga delarna har genomgått störst förändringar över tid. Vissa utrymmen har redan från början varit avsedda att förändras utifrån växande behov, de ursprungliga cellkontoren var exempelvis tänkta att lätt kunna omvandlas till kontorslandskap. De delar som fortfarande har tät rumsindelning har tillmätts viss känslighet.

De utrymmen som bedömts som mycket känsliga, framförallt på grund av kontakten med den omgivande naturen, är den ljusa korridoren vid yttervägg på plan 2, receptionen vid huvudentrén, fikarummen på kontorsplanen, reservtrapphusen på gavlarna samt förbindelsegångarna mellan de olika byggnadskropparna.

Trapphus, hissar och foajéer har bedömts som känsliga (särskilt plan 2), och även förrummen till wc-grupperna har tilldömts en viss känslighet.

O.tv., Matsalen har kvar större delen av sin ursprungliga inredning. O.th., De ursprungliga kontorscellerna har fått ge plats för ett öppet kontorslandskap.

M.tv., Trapphus med stuckyta. M.th., En inglasad förbindelsegång mellan två huskroppar förstärker kontakten med den omgivande naturen.

N.tv., Trappa till entresolplanet i motionshallen. N.th., Huvudkorridoren med stora fönsterpartier, mönsterlagt kalkstensgolv och furulister i tak.

PLANFÖRSLAG

PLANFÖRSLAGET

Planområdet omfattar fastigheten Odde 1, samt delar av fastigheten Akalla 4:1. Området avgränsas av Hanstavägen i sydväst och Lagtingsgatan i nordöst. I sydost gränsar planen till Surtsögatan och två planerade bostadskvarter, Akureyri och Varmalid. Fastigheten består i dagsläget av IBM:s f.d. huvudkontor som utgörs av en större kontorsbyggnad, "Ormen länge" med intilliggande f.d. datacentral, matsal och idrottshall, samt en omgivande naturpark och en större parkeringsyta. Fastigheten är i sin helhet blåklassad av Stadsmuseet vad gäller både byggnader och park- och naturmark.

Planförslaget syftar till att möjliggöra en funktionsblandad stadsmiljö. Enligt översiktsplanen är Kista utpekad som en fyra fokusområden som ska ge genomförandekraft i stadsbyggandet, och dessutom som ett stadsutvecklingsområde som kan förtätas och kompletteras med nya bostäder, verksamheter, service mm. Förtätningen, med en ökad befolkning, ställer större krav på de offentliga rummen. Inom planområdet ska enligt förslag byggas drygt 1500 nya bostäder. Det planeras även för 22 avdelningar förskolor. I samband med omvandlingen från kontorsområde till bostadskvarter skapas även ett centralt torg och offentlig parkyta. De befintliga byggnaderna anpassas för att möta kraven för de nya användningsområdena, och ett flertal nya byggnader uppdelat på flera kvarter tillkommer, huvudsakligen på den befintliga parkeringsplatsen.

BEFINTLIG BEBYGGELSE I KV ODDE

Huvudbyggnadens plan noll till två möjliggörs för centrumändamål, kontor, förskola samt bostadskomplement, med förskoleverksamheten koncentrerad till plan 1. I plan 3 till 6 möjliggörs bostäder,

men även centrumändamål och kontor. Förskolegård anläggs utmed huvudbyggnadens norra sida, samt vid södra fasaden i huvudbyggnadens västligaste del. Den ändrade användningen medför vissa förändringar i huvudbyggnadens exteriörer, i första hand i form av ett begränsat antal nya entréer i de uppglasade partierna i byggnadens västra del, både på norra och södra sidan. På norra sidan sker dessutom enstaka håltagningar för fönster i tegelytor på plan 1.

Före detta datacentral omvandlas till parkeringshus samt logistikcentral för Ormen Långe, med vissa förändringar i fasad – exempelvis omvandlas ett av burspråken på norra sidan till infart – liksom ett nytt något högre tak samt uppfyllning av mark mot norra fasaden.

Idrottshalls- och matsalsbyggnaderna bevaras och anpassas till nya verksamheter. För matsalsbyggnadens del innebär det håltagningar i fasad mot innergården samt mot det föreslagna nya torget. När det gäller idrottshallsbyggnaden tillåts varsamma ändringar och anpassade nya håltagningar i fasad. Gården mellan byggnaderna rustas upp och omgestaltas. Invid idrottshallens västra, södra och östra fasader fylls marken upp i olika hög utsträckning.

Förbindelsegångarna mellan huvudbyggnad och serverhall, matsal och idrottshall samt mellan huvudbyggnad och matsal avses finnas kvar och användas. I planen förses de två förstnämnda med rivningsförbud, dock inte den sistnämnda.

Förskolegårdarna anpassas i största möjliga mån till den befintliga naturmarken. I övrigt skapas i den omgivande skogsparken tydligt gestaltade och belysta huvudstråk i syfte att koppla samman platsen med kringliggande områden som Kista gård, Kista Äng och Kistahöjden. Parken framför Ormen Långe anpassas varsamt för att fungera som offentlig park. Växtligheten gallras och bryggor och spänger tillgängliggör området kring Alkärrret.

SKYDDS- OCH VARSAMHETSBESTÄMMELSER

I planen ingår skydds- och varsamhetsbestämmelser som skyddar viktiga karaktärsdrag och kulturhistoriskt värdefulla delar av den ursprungliga bebyggelsens exteriörer och interiörer.

NY FÖRSKOLEBYGGNAD

En fristående byggnad i två plan för förskoleverksamheten kommer dessutom att uppföras vid Lagtingsgatan ett stycke norr om huvudbyggnaden. Förskolegård anläggs i naturparken i direkt anslutning till denna byggnad och utmed huvudbyggnadens norra sida.

CENTRALT TORG OCH INFARTSVÄG

Öster om Kista alléväg, i anslutning till det som idag är idrottshall och matsal, planeras ett torg med hårdgjorda ytor och befintliga uppvuxna träd. Syftet med platsen blir att knyta samman den befintliga bebyggelsen med den nya, att genom parktorget skapa en mjuk övergång mellan park och gata, och att skapa en naturlig mötesplats i området.

Torget placeras delvis på mark som idag är gatumark för att minska ingrepp i den befintliga naturen, och befintliga träd sparas i så stor utsträckning som möjligt. Infartsgatan breddas och dess nivåer ändras i förhållande till nuvarande situation, och några tillgängliga parkeringsplatser anläggs vid gatan.

BOSTADSKVARTER

På den yta som idag utgör parkeringsplatsen är flera flerbostadshus i kvartersstruktur planerade. Fyra friliggande punkthus och sju kvarter med halvoffentliga och privata bostadsgårdar arrangeras i rutnätsplan kring ett grönt stråk med naturparkskaraktär i mitten av området. Stråket tillvaratar två befintliga bergspartier med tallskog och utgörs i övrigt av gångfartsstråk som binder samman bostadskvarteren med parkytorna. Bostadsgårdarna är delvis öppna ut mot gata och i gaturummet finns vidgade delar med platsbildningar. Lokalgator skapar en tydlig gräns mellan kvartersmark och allmän platsmark. Längs med Kista alléväg placeras merparten av områdets publika och kommersiella lokaler för att skapa en koppling till centrumkvarterets parktorg.

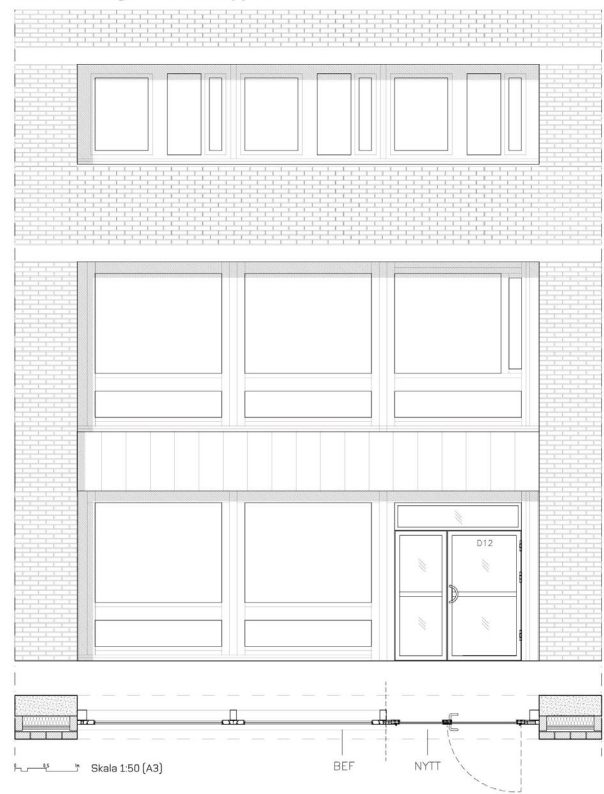
Kvartersstrukturen byggs upp med oregelbundet varierande våningshöjder på mellan fyra och åtta våningsplan. Två högre byggnader på tio våningar planeras också i bostadskvarteren, utmed Hanstavägen. De friliggande punkthusen nära Hanstavägen har alla en våningshöjd på åtta våningsplan. Söder om det centrala torget, längs med Kista alléväg, byggs nya bostäder i fem lamellhus om vardera 6 våningar. Den av byggnaderna som är belägen längst söderut ska även inrymma en förskola för sex avdelningar med anslutande förskolegård.

Illustrationsplan över de nya kvarteren. De nya bostadskvarteren syns till vänster i illustrationen, och Ormen Långe till höger i bild. Observera att illustrationen inte anger föreslagna hushöjder.

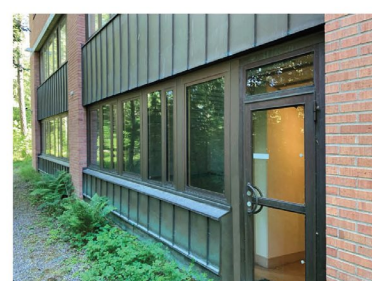
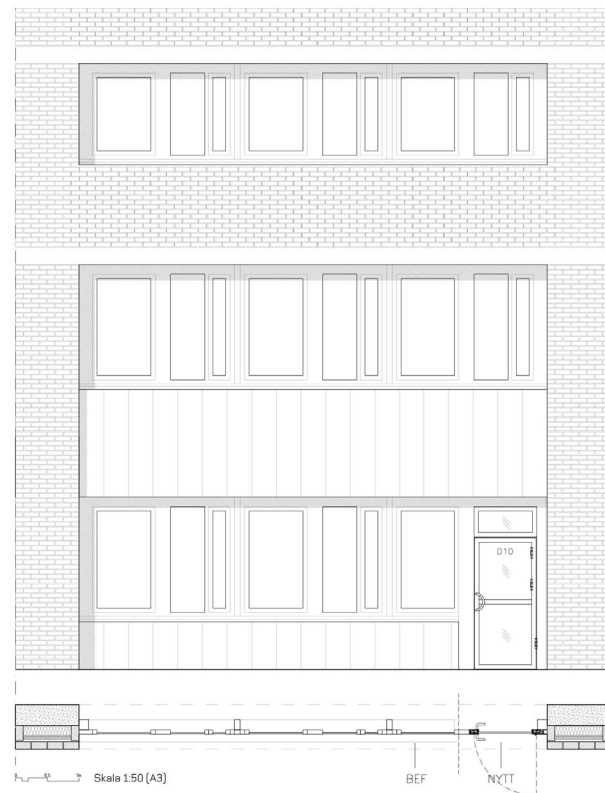
PLANFÖRSLAG

Förändringar i befintliga byggnader
Ormen länge – Entretyp 1

Befintlig kopparplåt kompletteras med nytt dörrparti av material med likvärdigt uttryck.

Förändringar i befintliga byggnader
Ormen länge – Entretyp 2

Befintlig kopparplåt kompletteras med nytt dörrparti av material med likvärdigt uttryck.

O.tv. Föreslagna nya entréer till förskola i Ormen länge, bredare variant med sidoljus. De nya dörrarnas gestaltning är anpassad till ursprunglig gestaltning och har tagits fram i samråd med antikvarie.

O.th. Föreslagna nya entréer till förskola i Ormen länge, variant med enkeldörr.

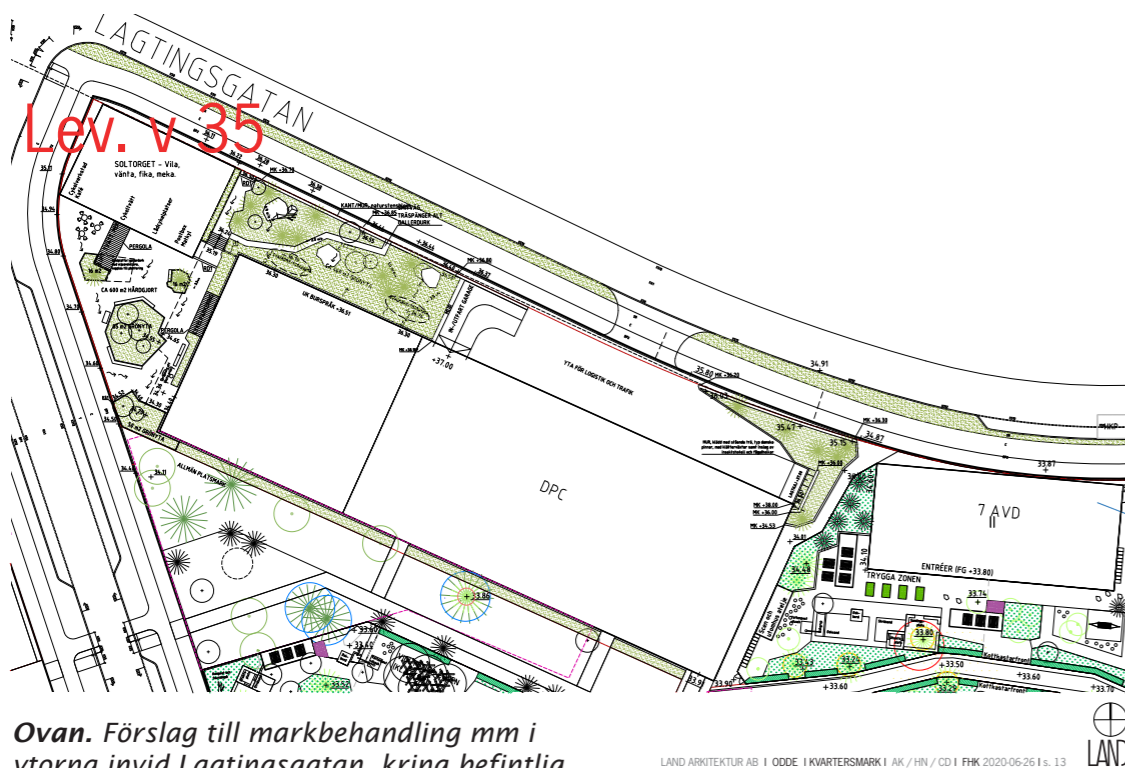
Nedan. Visualisering av framtida och befintlig bebyggelse i norr utmed Lagtingsgatan. Datacentralen inrymmer garage, har fått en infart mitt på norra fasaden och har försetts med ett nytt högre tak.

Fristående förskola

DPC

Mobilitetshubb

Ovan. Förslag till markbehandling mm i ytorna invid Lagtingsgatan, kring befintlig datacentral. Denna del bär idag delvis prägel av sentida förändringar.

Nedan. Förskolegård i den västra delen av Ormen länge, vilken här läper runt husets ände och in på den södra sidan, mot Alkärrret.

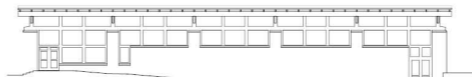
Plan som visar hur de nya förskolegårdarna norr om Ormen länge kan te sig i framtiden. Förändringen får stora konsekvenser för denna del av anläggningens naturpark, Äldre uppvuxna träd sparas i stor utsträckning.

PLANFÖRSLAG

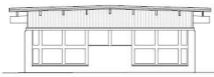

Det planerade Oddetorget, med matsalsbyggnaden i bakgrunden och nya lamellhus till höger.

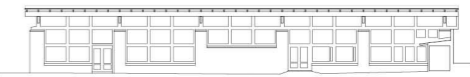
Exempel på ny dörr- och fönstersättning

Fasad mot väster

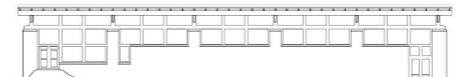

Fasad mot söder

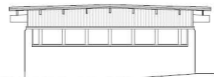

Fasad mot öster

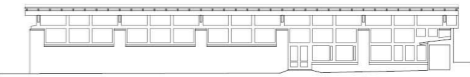
Befintlig fasad

Fasad mot väster

Fasad mot söder

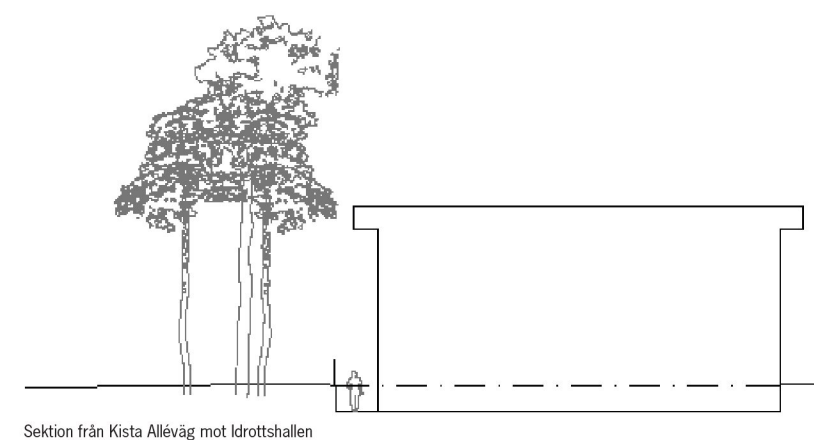
Fasad mot öster

Illustrationer av idrottshallens förändringar, nya anpassade fönster och dörröppningar mot söder och öster, uppfylld mark i dessa väderstreck. Denna illustration visar sparade förbindelsegångar.

Ovan. Ytorna kring idrottshallen, med det planerade centralt belägna torget. Uppvuxna träd har sparats och integrerats i gestaltningen. Markbeläggningen föreslås bli i natursten, och löper upp utmed infartsvägen. Gården mot matsalen anordnas, och ytan mot gatan läggs enligt detta förslag med stenmjöl. Notera att denna illustration visar sparade förbindelsegångar.

Nedan. Enligt förslaget fylls marken upp invid idrottshallens västra och södra fasad.

KONSEKVENSBESKRIVNING

BEDÖMNINGSGRADER

Stora negativa konsekvenser

uppstår när betydande påverkan sker i kulturmiljö med höga bevarandevärden ur ett nationellt, regionalt eller lokalt perspektiv. Höga kulturvärden kan representeras av mycket värdefulla enskilda objekt och miljöer. Stora negativa konsekvenser uppstår när värden fragmenteras så att dess helhet inte längre kan uppfattas. Även när påverkan innebär att miljöns värdekärnor skadas eller får till följd att viktiga samband och strukturer går förlorade uppstår stor negativa konsekvenser.

Måttliga negativa konsekvenser

uppstår när mindre påverkan sker i viktiga kulturmiljövärden. Påverkan kan bestå av att värden fragmenteras så att dess helhet blir svårare att uppfatta, strukturer och samband försvagas och blir mindre tydliga. Måttliga negativa konsekvenser uppstår även när enstaka kulturvärden, välbevarade, unika eller på annat sätt värdefulla i ett regionalt eller lokalt perspektiv går förlorade.

Små negativa konsekvenser

uppstår när enstaka kulturmiljöobjekt av mindre betydelse påverkas eller tas bort. De enstaka objekten är inte betydelsebärande för kulturmiljöns helhet eller är inte unika eller sällsynta av sin typ. Vid små negativa konsekvenser kan samband och strukturer uppfattas även i framtiden.

Inga konsekvenser

uppstår när ingen påverkan sker till följd av projektet.

Positiva konsekvenser

uppstår när projektet bidrar till att tydliggöra och förstärka kulturmiljöns samband och strukturer samt den historiska läsbarheten.

ÄNDRAD ANVÄNDNING AV ORMEN LÅNGE

Byggnaderna på tomten har uppstått och utvecklats helt utifrån IBM:s behov, och området är idag en tydligt sammanhållen kontorsmiljö från 1900-talets sista kvartal. Anläggningen har flera utpekade kulturhistoriska värden, både vad gäller arkitektur och den omgivande naturparksanläggningen, och utgör dessutom ett typiskt exempel på hur arbetsgivaren erbjöd social service före, under och efter arbetsdagen.

Från kulturmiljösynpunkt innebär det inte sällan en kraftig påverkan på kulturvärdena när den ursprungliga verksamheten lämnar fastigheten. När kontinuiteten i brukandet bryts, inte bara försvagas – utan försvinner – kontinuitetsvärden.

Den föreslagna ändrade användningen av Ormen Långe, bl.a. bostäder, förskola, konferens- och centrumändamål, kommer att resultera i att planlösningar förändras. Då byggnaden uppfördes fanns en idé om att i framtiden kunna anpassa lokalerna efter andra behov och fler anställda. De ursprungliga cellkontoren har i enlighet med ursprunglig tanke i de flesta fall ersatts av öppna kontorslandskap. De nya bostäderna med flera nya användningar kommer i hög grad att innebära en återgång till mindre enheter. Även då det finns en inbyggd flexibilitet innebär anpassningen till de nya verksamheterna ett ingrepp.

Fastigheten kommer sannolikt även att utsättas för en högre grad av slitage, då den ändrade användningen kommer innebära att ett större antal människor kommer att röra sig i byggnaden och i området.

Ändrad användning kommer också att innebära ändringar av befintliga entréförhållanden då ett antal nya entréer tillkommer till förskoleavdelningarna, liksom vissa nya håltagningar i tegelfasader på norra sidan. Detta påverkar i sin tur upplevelsen av den långa huvudkorridor som löper längs plan 1 i hela byggnaden.

Det finns goda förutsättningar att ta tillvara byggnadens kvaliteter. Kontorshuset kan byggas om för de föreslagna nya ändamålen utan att bärande karaktärsdrag som fasader, trapphus och huvudstråk varifrån den omgivande naturen kan upplevas, påverkas negativt. Skyddsbestämmelserna i detaljplanen säkerställer ett långsiktigt bevarande av karaktärsskapande delar.

Den ändrade användningen medför måttliga negativa konsekvenser för kontorsbyggnadens kulturvärde då både kontinuitet och planlösning bryts upp, men då det inte kan anses rimligt att fortsätta kontorsverksamheten anses de föreslagna nya användningsområdena väl lämpade för byggnaden. Det är viktigt att byggnadens utpekade karaktärsskapande delar värnas vid förändringarna.

NYA ENTRÉER

Huvudbyggnadens nya förskoleentréer placeras i byggnadens västra halva, både på södra och norra sidan. Idag utgörs den södra fasaden företrädesvis av ett fönsterparti som vetter in mot den huvudkorridor som löper genom Ormen Långes hela souterrängplan. På norra sidan utgörs fasaden idag av korta fönsterband med mellanliggande bröstningspartier i koppar. De nya

entréerna kommer att medföra markarbeten och innebära att några träd avlägsnas.

De nya entréerna på norra och södra sidan innebär att nya element tillförs i den ursprungliga arkitekturen. De nya entrépartierna föreslås emellertid bli utformade med omsorg och hänsyn, och tar tillvara de omgivande fönstrens indelning och rytmik samt har likvärdigt uttryck i materialet.

De nya entréerna bedöms resultera i små negativa konsekvenser, förutsatt att gestaltningen av de nya partierna håller hög kvalitet avseende både material och utformning.

FÖRBINDELSEGÅNGAR

Användningen medger att förbindelsegångarna byggnaderna emellan bevaras, vilket är positivt. De planeras i dagsläget att även fortsättningsvis användas för sitt ändamål. I planen förses två av gångarna med rivningsförbud, dock inte den mellan huvudbyggnad och matsalsbyggnad. Ingen av gångarna förses med skydds- eller varsamhetsbestämmelser.

De tre uppglasade förbindelsegångarna är idag tydliga utlöpare från byggnadens "huvudpulsåder", det glasade korridorsstråk som löper längs byggnadens fasad i bottenvåningen, och binder tydligt samman de mindre huskropparna med den slingrande huvudbyggnaden. Materialen är gedigna och exklusiva, förbindelserna utgör

en tydlig och viktig del av det ursprungliga arkitektoniska konceptet för anläggningen. Förbindelsegångarna är också viktiga för hur byggnadskropparna upplevs inifrån. Med sina glasade väggar med vegetation tätt inpå utanför skapas en nära kontakt med naturen även inuti byggnaden. Gångarna utgör också en viktig komponent i samspelet mellan volymer - utan de låga förbindelsegångarna förlorar anläggningen en volymdimension.

Att förbindelsegångarna bevaras och används är positivt, liksom att två förses med rivningsförbud. Att inte förse förbindelsegång mellan huvudbyggnad och matsal med rivningsförbud riskerar dock att medföra stora negativa konsekvenser för anläggningens kulturvärden. Om en av gångarna i framtiden rivs kommer detta att påverka byggnadernas arkitektoniska uttryck liksom kopplingen hurkropparna sinsemellan och till omgivande natur. Autenticiteten och läsbarheten både interiört och exteriört förminskas.

PASSAGE GENOM ORMEN LÅNGE

Den öppning som planeras att tas upp i höjd med förbindelsegången till datacentralen har tidigare varit öppen, men blockerades i samband med att en enklare förrådsbyggnad ställdes upp under 2000-talet.

Att passagen åter öppnas upp innebär en återgång till ursprunglig gestaltning och bedöms få positiva konsekvenser för fastighetens kulturvärden.

NATURPARK NORR OCH NORDÖST OM ORMEN LÅNGE

Ursprunglig tanke från landskapsarkitekterna var att låta naturparken framstå som orörd och vildvuxen. Då Ormen Långe byggdes fanns hårda restriktioner kring hur byggnadsarbetet skulle utföras för att i så liten mån som möjligt påverka omkringliggande natur.

Planerade förskolegårdar kommer att ha stor påverkan omgivande naturpark. De kommer innebära krav på säkerhet och framkomlighet, och dessutom tillkommer lekredskap, sandlådor etc. i området.

Utöver förskolegårdarna kommer också bostäderna i Ormen Långe liksom i de nya bostadskvarteren innebära en ökad belastning på naturområdena då ett mycket större antal människor än idag kommer att röra sig i omgivningarna. Tydligt gestaltade och upplysta stråk utan skymda siktlinjer kommer därför att anläggas för att öka trygghet och tillgänglighet. Detta påverkar också den naturliga prägel som var vägledande i den ursprungliga gestaltningen.

De senaste årens projekt med nya vägdragningar intill Odde 1 har i viss grad redan påverkat skogspartiets upplevelsevärden. Från ett antal vinklar uppfattas idag bilar rörelse bakom skogen, som mer har karaktären av en ridå. Även ljudbilden har påverkats.

De äldre träd som finns i hela området, och som utpekats som karaktäristiska och värdefulla för både kultur- och naturmiljö, kommer endast påverkas i begränsad

KONSEKVENSBESKRIVNING

utsträckning. Istället är det markytor och lägre vegetation som kommer att behöva anpassas efter de krav den nya verksamheten ställer.

Hela konceptet med ursprungliga anläggningen bygger på kontakten med den omgivande "orörda" landskogen. Om naturparken påverkas i större utsträckning, påverkas därför även byggnadernas kulturvärde negativt.

Sammantaget riskerar framförallt anläggningen av förskolegårdarna att medföra måttliga till stora negativa konsekvenser för naturparksområdet nordöst om Ormen Långe. Att inrymma förskolor i den naturpräglade miljön är lämpligt på flera sätt men kan få negativa konsekvenser för kulturmiljön som följd. Att skogen kan bevaras orörd öster och söder om förskolegårdarna reducerar dock de negativa konsekvenserna, dessa delar av skogsmarken tillhör de känsligaste.

DATACENTRAL SAMT YTOR KRING DENNA

Datacentralen har sedan uppförandet förlorat en stor del av sina ursprungliga kvaliteter - de öppna burspråken med utblick mot den omgivande skogen. Idag är burspråken och flertalet fönster igensatta och skogen ersatt av bilväg och bostadskvarter. Byggnaden är även i ett ganska tidigt skede förlängd.

Förslaget idag är att byggnaden huvudsakligen omvandlas till parkeringshus och logistikcenter. Vissa fasadförändringar sker, exempelvis i form av att ett av burspråken mot norr blir infart. Det befintliga taket avses

rivas och ett nytt tak kommer att byggas med en något högre totalhöjd. Marken på den norra sidan föreslås höjas och en sentida tillbyggnad för kylning på den västra sidan rivs. Ytan norr och väster om byggnaden anpassas för nya ändamål, här anläggs ett sk. soltorg, med ett mobilitetshus innehållande cykelpool och cykelverkstad mm.

Förändringarna av f.d. datacentral liksom de i byggnadens omedelbara närhet bedöms resultera i små negativa konsekvenser för kulturvärdena. Det finns inte något behov av att fortsätta tidigare användning. De föreslagna nya användningsområdena bedöms vara rimliga i relation till kulturvärdena.

NY FÖRSKOLEBYGGNAD

Redan då Ormen Långe byggdes fanns en tanke om att kunna utvidga kontorsytan genom paviljonger placerade på huvudbyggnadens nordöstra sida. Föreslagen ny förskolebyggnad har efter samrådet flyttats norr ut mot Lagtingsgatan. Å ena sidan anslöt tidigare förslag till anläggningens ursprungliga tanke beträffande utbredning, placering samt anslutning till huvudbyggnaden. Å andra sidan påverkades inte minst den värdefulla naturparken i högre grad, liksom upplevelsen av huvudbyggnaden från detta håll. Den nu aktuella placeringen av förskolebyggnad har fördelar ur dessa synvinklar.

Den nya förskolebyggnaden bedöms resultera i små negativa konsekvenser. Den tillhörande förskolegården bedöms separat, se rubrik ovan Naturpark norr och nordöst.

ALKÄRRET OCH OMGIVANDE PARK

Alkärret är en känslig miljö, och har sedan Odde bebyggdes varit en central punkt inom anläggningen. Kärret bedöms ha både höga kulturvärden och biologiska värden.

Ett ej ursprungligt staket omger kärret, och utifrån äldre foton kan man se att dagens vattenspegel är mycket mindre än då parken kring Ormen Långe anlades och alkärret muddrades upp. Förutsatt att staketet avlägsnas och att kärret försiktigt muddras upp igen skulle vissa positiva värden kunna återskapas. För upplevelsen av den värdefulla miljön är det viktigt att Alkärrs vattenförsörjning garanteras även i ett långsiktigt perspektiv.

Anordningar som bryggdäck och spänger skulle innebära att platsen förlorade en del av sin naturliga och förvildade prägel, vilket skulle påverka platsens kulturvärden negativt. Området skulle dock bli mer tillgängligt för en större grupp människor, vilket i sig är positivt. I området kring alkärret löper fler asfalterade gångstigar. För att möjliggöra snöröjning vintertid föreslås flera befintliga gångstigar breddas. Det något ökade inslaget av asfaltsytor innebär att platsen förlorar en del av sin naturparksprägel. Anpassningen till offentlig park innebär också att växtligheten gallras.

De planerade åtgärderna bedöms medföra både positiva och negativa konsekvenser för platsens kulturvärde.

INFARTSVÄG

För att ansluta till Kista Allés nya nivå föreslås att infartsvägens höjd anpassas något. Trottoar anläggs ett stycke upplängs med infarten. Två gångvägar i parkområdet kring Alkärrret, den som löper längs uppfarten och den som löper längs huskroppen, kommer att breddas till ca 2,5 meter för att möjliggöra snöröjning vintertid. Inga uppvuxna träd påverkas av breddningen.

I samband med förändringarna ställs krav på tillgång till tillgängliga parkeringsplatser, med två parkeringsfickor på var sin sida av infartsvägen, en vid Ormen Långe och en i anslutning till idrottshallen.

Åtgärderna bedöms resultera i små negativa konsekvenser.

SOPSUG OCH DRÄNERINGSÅTGÄRDER

För att i framtiden kunna hantera ökat avfall från ändrad användning föreslås sopsugsstationer placeras i anslutning till huvudbyggnaden, dels nära huvudentré och infartsgata på den södra sidan, dels på byggnadens norra sida. Dragning i naturmark eller mark med naturkaraktär nära huset fasader kan innebära negativ påverkan på vegetation och skogspark. Rekommendation är att undvika dragning i de delar som pekas ut som mycket känsliga eller känsliga.

Dessutom finns det ett behov av att se över byggnadens dränering, för att problem med fukt osv i murar och stomme inte ska uppstå. Dessa åtgärder kan medföra att marken direkt invid byggnadens fasader sannolikt behöver grävas

upp med konsekvensen att befintliga träd invid fasad kan behöva tas ned. Vid åtgärderna är det viktigt att stor hänsyn tas till den befintliga markbehandlingen och att befintlig växtlighet så långt som möjligt återställs/återplanteras. Hänsyn ska särskilt tas till större uppvuxna träd.

Åtgärderna bedöms resultera i små till måttliga negativa konsekvenser.

MATSALSBYGGNAD OCH IDROTTHALL

Matsalsbyggnad och idrottshall planeras för kultur, fritid, kontor och centrumändamål, med fortsatt användning av idrottshallen i ursprungligt syfte. Skyddsbestämmelserna i detaljplanen säkerställer ett långsiktigt bevarande av karaktärsskapande ut- och invändiga delar, exempelvis den stora och höga matsalslokalen med inredning.

I matsalsbyggnaden möjliggörs ny entré mot söder. Befintligt varuintag bevaras men anpassas efter nya förutsättningar. Hårdgjord yta söder om byggnaden, som idag främst vändplan och urlastningszon, utökas och införlivas med ny torgbildning. Souterrängplanets fasad, som idag upplevs som en baksida, får ett nytt uttryck som gör den ursprungliga funktionen något svårsläst. Denna del av byggnaden, liksom gårdsfasad mot idrottshall, bedöms vara möjlig att förändra utan att kulturvärden påverkas negativt, även genom håltagningar, på ett sätt som tar hänsyn till ursprunglig materialverkan osv.

Beträffande idrottshallen tillåts vissa nya håltagningar i samma rytm och indelning som befintliga entréer och

fönster mot öster och söder. Principen är att dessa ska följa befintlig arkitektonisk grammatik, och de bedöms utgöra varsamma förändringar. Vid idrottshallen västra, södra och östra fasader höjs marken i olika hög utsträckning, som en anpassning till Kista alléväg och nytt torg. Befintlig nödutgång från idrottshallen på västra sidan avses ha kvar funktionen. Här görs en rampning längs med fasaden för att möta mot allmän platsmark. Uppfyllningen av mark mot fasad, särskilt den på den södra sidan där nivån höjd med 1,25 m, är ur kulturhistorisk synvinkel problematisk. Dels förändras upplevelsen av byggnaden, dels riskerar tegel som hamnar under mark att skadas.

Gårdsytan mellan husen, vilken idag ger ett icke omhändertaget uttryck, anpassas för byggnadernas nya ändamål, med exempelvis plantering av träd, vissa hårdgjorda ytor med bland annat utemöbler samt eventuellt en uteservering. Gården mot Ormen Långe föreslås upprustas varsamt, med renoverad markbeläggning och bevarade träd. Särskild hänsyn bör tas vid åtgärder här, vilken pekas ut som särskilt känslig.

Föreslagen användning av byggnaderna är rimliga i förhållande till kulturvärdena. Föreslagna fasadåtgärder bedöms ge upphov till små negativa konsekvenser. Höjning av mark vid fasaderna bedöms ge upphov till måttliga negativa konsekvenser. Åtgärderna på gården mellan de två husen, liksom på gården mot Ormen Långe, bedöms ge upphov till små konsekvenser, i det sistnämnda fallet beroende på graden av hänsyn till befintlig gestaltning vid upprustning.

KONSEKVENSBESKRIVNING

NYTT TORG

Söder om matsalen och idrottshallen planeras för ett nytt torg med sociala ytor, utåtriktad verksamhet och centrumfunktioner. Torget hårdgörs och ansluts till Kista Alléväg samt till uppfartsväg mot Ormen Långe. Trottoarer anordnas utmed Kista Alléväg och infartsgatan. Ett stycke parkmark sparas nära gatuhörnet. Befintliga uppvuxna träd sparas i så stor utsträckning som möjligt, och ansträngningar har gjorts för att minimera påverkan på befintlig vegetation, som integreras i den nya gestaltningen.

Förslaget innebär att ett nytt inslag tillkommer i det som idag är parkmark mellan gata och befintlig bebyggelse. Upplevelsen av den i grönska inbäddade anläggningen från Kista alléväg förändras, och den historiska läsbarheten försvagas något. Dessa faktorer uppvägs dock i hög grad av att det mesta av platsens grönska med träd sparas, och av det söder om idrottshall inte tillkommer någon skymmande ny bebyggelse. Den beröra ytan är dessutom i känslighets- och tålighetsanalysen markerad med viss känslighet samt tålighet för förändring.

Sammantaget bedöms den nya torgbildningen såsom den presenteras resultera i små negativa konsekvenser.

YTA MELLAN IDROTTSHALL OCH INFARTSVÄG

Denna yta, som i aktuell plankarta betecknas som parkmark, anpassas med höjd marknivå nära idrottshallen. Hela ytan beläggs med stenmjöl och den bitvis förvuxna och eftersatta vegetationen gallras, dock med stordelen av dagens uppvuxna tallar bevarade. Dagens delvis täta vegetation på platsen är inte en del av den ursprungliga gestaltningen, och en utgallring kan få positiva konsekvenser för upplevelsen av parkmiljö och idrottshall, liksom av den karakteristiska stödmuren i betong närmare huvudbyggnaden. Den föreslagna markbeläggningen är dock ett i detta sammanhang främmande material, som riskerar att negativt påverka upplevelsen av tidstypiskt parklandskap med sammanhållen bebyggelse. Att förändra marknivån får vissa begränsade negativa effekter för platsens kulturvärden, dessa effekter mildras av den bevarande ursprungliga trädväxtligheten och att förändringen inte skymmer bebyggelsen.

Sammanfattningsvis bedöms de föreslagna förändringarna ge upphov till positiva, negativa och neutrala konsekvenser. Positivt är att den delvis förvuxna växligheten gallras med bevarande av värdefulla träd och grundläggande öppenhet. Negativt är den föreslagna markbeläggningen

som är främmande för byggnadstiden och platsen. Neutralt är höjningen av marknivån som inte bedöms påverka upplevelsen av platsen.

BEBYGGELSE I SLÄNTEN LÄNGS KISTA ALLÉVÄG

Slänten i södra delen av planområdet saknar sedan en tid naturparkskaraktär, och bedöms därför ha begränsade kulturvärden. Den utgör emellertid en buffertzona mot naturparken bakom, och skärmar i viss mån av både bostadskvarter och bilväg. Den bakomliggande naturparken är i tidigare utredningar utpekad som kulturhistoriskt värdefull och mycket känslig för förändring. Bebyggs slänten kommer gränsen mellan park och bostadskvarter att utraderas än mer, även om arbete har skett med att tillgängliggöra parken med trappa och gångstigar från torget/matsalsbyggnaden. De planerade lamellhusen bedöms ha en lämplig placering, dock har ytterligare ett lamellhus tillkommit rakt söderut från matsal. Denna tillkommande byggnad riskerar att i viss mån påverka utblickarna från matsalen, liksom delvis även det sätt som anläggningen upplevs i stadslandskapet utmed Kista alléväg. Dessa konsekvenser uppvägs av att samrådsförslagets

mycket höga punkthus söder om idrottshallen, vilket medförde märkbara negativa konsekvenser, har utgått.

Att bebygga slänten bedöms i sig medföra små negativa konsekvenser för områdets kulturvärden. Det tillkommande lamellhuset söder om matsal bedöms medföra små till måttliga negativa konsekvenser för kulturvärdena.

FORNLÄMNINGAR

Fornlämningarna inom området för parkeringsplatsen är alla undersökta och borttagna, och kommer därmed inte att påverkas av de planerade de nya bostadskvarteren.

Söder om Ormen Långe, i naturparken, finns ytterligare två fornlämningar. Dessa består av en övertorvad stensättning och en grav markerad med ett block/rest sten. Båda är från brons- eller järnålder.

Ökad tillgänglighet och att fler människor kommer att röra sig i området kring Ormen Långe innebär att fler människor än tidigare kan uppleva fornlämningarna. Dock innebär det samtidigt att de utsätts för större risker och slitage än tidigare.

KVARTERSBEBYGGELSENS HÖJDSTRUKTUR

Området präglas idag av anpassningen till naturen och den låga skalan, trädtopparna utgjorde höjdbegränsning då Ormen Långe byggdes. Den nya bebyggelsen är högre än den som tidigare funnits i området. I kvartersbebyggelsen varierar höjden mellan 4-8 våningar med några enstaka högre hus som accenter. Utmed Kista alléväg tillkommer bebyggelse på som mest 7 våningar.

I och med den nya bebyggelsen reduceras Ormen Långe till en lägre byggnad bland de andra. Skalan förskjuts, och det blir svårare att i framtiden avläsa vad som är områdets "huvudbyggnad". Att den nya kvartersbebyggelsen koncentreras till den andra sidan Kista alléväg mildrar dock denna påverkan avsevärt, då huvuddelen av den nya bebyggelsen inte kommer att vara synlig jämte anläggningens ursprungliga byggnader.

Störst påverkan kommer de nya husen i slänten invid Kista Alléväg att få, vilka kan riskera att påverka upplevelsen från vägen av den ursprungliga anläggningen och områdets naturpark. I synnerhet gäller detta det tillkommande femte huset rakt söder om matsalen. De nya lamellhusen är dock väl avvägda i sin höjdskala, 6 våningar, och placerade så att de medger siktlinjer in till parken bakom. Dessutom är denna koncentrerade förtätning under alla omständigheter

att föredra under de speciella omständigheter som råder, att parklandskapet och naturmarken har så stor betydelse för kulturvärdet att det ej får bebyggas. Själva marken som ianspråktas för byggnaden – liksom de övriga punkthusen - bedöms vara tålig för förändring.

Sammanfattningsvis bedöms områdets nya hus väster om Kista Alléväg medföra små negativa konsekvenser, medan lamellhusen vid Kista alléväg bedöms medföra små till måttliga negativa konsekvenser.

BEBYGGELSE PÅ PARKERINGSPLATS

Parkeringsplatsen hade ursprungligen en genomtänkt gestaltning där bilarna till stor del doldes bakom sparade skogb eklädda holmar. I takt med att efterfrågan på parkeringsplatser växte bland de anställda ersattes de sinnrikt skymda parkeringsytorna av ett öppet asfaltshav. Området bedöms idag besitta begränsade kulturvärden. I den känslighets- och tålighetsanalys som gjorts inför exploateringen har hela parkeringsytan och den bakomliggande skogen bedömts som tålig.

De nya kvarteren kommer att bidra till att Ormen Långe binds samman med den övriga bebyggelsen i Kista. Skalan kommer också att förändras väsentligt. Att huvuddelen av

KONSEKVENSBESKRIVNING

bostadskvarteren placeras på motsatt sida av Kista alléväg, sett från Ormen Långe, gör att det blir en avsevärd skillnad i exploatering. På så vis åtskiljs den nya bebyggelsen från den ursprungliga anläggningen, och området närmast Ormen Långe behåller en nedtonad prägel.

Att naturkaraktären tillvaratas genom kvartersparken i områdets mitt är positivt. Skogspartiet väster om parkeringsplatsen utgör grunden för parken, där naturmark möter gångstråk. På så sätt fyller parken en egen funktion, där det ursprungliga konceptet för parkeringsplatsen med insprängda skogbeksäddade holmar återanvänds.

Att de nya kvarteren byggs enhetligt ger en läsbarhet - även om parkeringsplatsen utgår kommer det i någon mån att vara möjligt att uppfatta var parkeringen, som i en kontorsanläggning från 1900-talets andra hälft var en självklarhet, tidigare var belägen.

Det är lämpligt att detaljplanen möjliggör störst förändringar i den del av anläggningen som redan genomgått genomgripande ändringar, och ny tät bostadsbebyggelse i kvartersstruktur på parkeringsplatsen

bedöms sett till helheten vara lämpligt.

Parkeringsplatsen i sig har bedömts besitta begränsade kulturvärden. Exploateringen av parkeringsplatsen bedöms medföra små negativa konsekvenser för områdets kulturvärden.

GESTALTNING AV NYA BYGGNADER

Ett gestaltungsprogram har tagits fram för att säkerställa att den nya bebyggelsen blir sammanhållen och enhetlig. Utformningen av de nya byggnaderna är nedtonad, med en färgskala med förankring i den omgivande naturen.

Den nedtonade utformningen särskiljer sig från gestaltningen av de ursprungliga byggnaderna, och framhäver därmed på ett tydligt sätt de äldre byggnaderna som områdets ursprungliga anläggning, vilket är positivt.

Gestaltningen av den tillkommande bebyggelsen bedöms inte medföra några konsekvenser för områdets kulturvärden.

Påverkan

Liten

Stor

ÄNDRAD ANVÄNDNING AV BEFINTLIGA BYGGNADER

Den ändrade användningen kommer att innebära att byggnadernas planlösning ändras i olika hög grad, bitvis väsentligt. Även utvändigt förändras byggnaderna i olika hög utsträckning, genom nytillskapade entréer och vissa andra håltagningar mm. Det finns dock goda förutsättningar att ta tillvara byggnadernas grundläggande kvaliteter. Kontorshuset kan byggas om för de nya ändamålen utan att bärande karaktärsdrag som fasader, trapphus och huvudstråk varifrån den omgivande naturen kan upplevas, påverkas negativt. Förändringarna av datacentral, idrottshall och matsal bedöms likaledes vara möjliga på ett sådant sätt att bärande exteriöra och interiöra värden inte påverkas negativt.

En fullständig bedömning av påverkan på kulturvärden kan göras först då de ändringsbehov som uppstår i och med ny verksamhet konkretiseras.

Påverkan

Liten

Stor

FÖRÄNDRINGAR AV LANDSKAPET NORR OCH ÖSTER OM ORMEN LÅNGE

Den ursprungliga tanken var att låta naturparken framstå som orörd och vildvuxen. De planerade förskolegårdarna kommer att innebära att nya krav ställs på säkerhet och framkomlighet och möjlighet till lek. Utöver förskolegårdarna kommer också bostäderna och de nya bostadskvarteren innebära en ökad belastning då ett större antal människor kommer att röra sig i omgivningarna.

Att den känsliga skogen öster om förskolegården kan bevaras orörd mildrar påverkan, liksom att den föreslagna förskolebyggnaden flyttats norrut till nytt läge. Påverkan bedöms ändå bli stor.

Påverkan

Liten

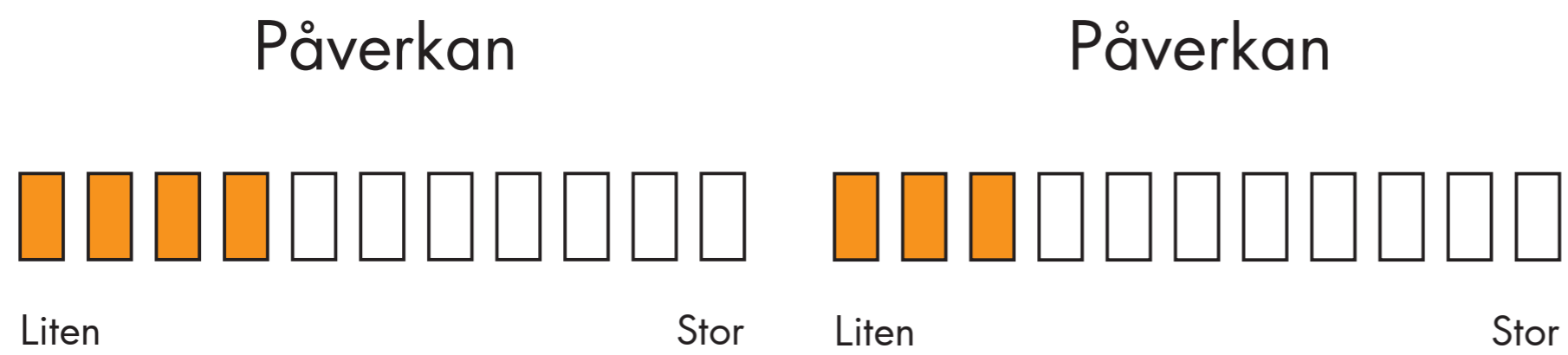
Stor

FÖRÄNDRINGAR AV LANDSKAPET SÖDER OCH VÄSTER OM ORMEN LÅNGE

Landskapet framför kontorshuset anpassas för att bli en publik park. Det innebär att gångvägar breddas, ytor hårdgörs och de mindre platsbildningar som finns idag vävs samman till en större sammanhållen yta. Gallring av vegetation utförs. Spänger tillkommer runt alkärret och två tillgängliga parkeringsplatser anläggs längs uppfarten. Tillgängliggörandet av alkärret är emellertid i grunden positivt. Befintliga uppvuxna träd visas stor respekt.

Sammantaget resulterar åtgärderna i medelstor påverkan på platsens kulturvärden.

KONSEKVENSBESKRIVNING

FÖRÄNDRINGAR I LANDSKAPET SÖDER OM OCH INVID IDROTTSHALL

Den hårdgjorda torgbildningen innebär att ett nytt och avvikande inslag tillkommer i parkmarken mot gata, vilket påverkar läsbarheten av den ursprungliga anläggningen. Påverkan mildras av att stordelen av grönskan på platsen inklusive träd sparas, liksom att ytan ej bebyggs. Att ytan mellan idrottshall och infartsväg höjs bedöms inte påverka upplevelsen (även om konsekvenserna för själva idrottshallen kan bli negativa). Konsekvenserna mildras av sparade träd och att engallring av lägre växtlighet återskapar ursprunglig öppenhet. Föreslagen ny markbeläggning på denna yta riskerar att få negativa konsekvenser.

PARKERINGSPLATSEN BEBYGGS

Att de nya kvarteren byggs så enhetligt skapar en läsbarhet - det kommer fortfarande vara möjligt att avgöra var kontorsanläggningens parkeringsplats ursprungligen låg. Att skogen väster om parkeringsplatsen sparas och integreras i den nya kvartersparken är positivt och mildrar påverkan. Parkeringsplatsen har också genomgått stora förändringar i tidigare skeden, och är därför relativt tålig för förändring. Sammantaget blir påverkan på parkeringsplatsen liten.

SAMLAD BEDÖMNING

Tyréns gör den sammanvägda bedömningen att förslaget som helhet beaktar bebyggelsens och landskapets stora kulturvärden. Föreslagna skydds- och varsamhetsbestämmelser ger goda förutsättningar för ett långsiktigt bevarande av värdefulla delar och karaktärsdrag.

ÄNDRAD ANVÄNDNING

Ändrad användning av Ormen Långe medför måttliga negativa konsekvenser för kulturvärdena eftersom kontinuitet och delar av planlösning bryts upp. Tyréns bedömer dock att byggnaden kan omvandlas till de användningar som detaljplanen tillåter utan att bärande karaktärsdrag påverkas negativt. Föreslagna användningar av f.d. datacentral, matsalsbyggnad och idrottshall bedöms vara förenliga med ett bevarande av värdefulla delar och karaktärsdrag.

ÄNDRINGAR I BEFINTLIG BEBYGGELSE

Föreslagna nya entréer i huvudbyggnad bedöms få små negativa konsekvenser, under förutsättning att de formas med hänsyn till omgivande partier och håller hög kvalitet avseende material och utformning.

Tyréns bedömer att alla tre förbindelsegångar bör beläggas med rivningsförbud, eftersom de negativa konsekvenserna för kulturvärdena av en eventuell framtida rivning av gång mellan huvudbyggnad och matsal blir mycket stora. Det vore positivt för kulturvärdena om gångarna omfattas av skyddsbestämmelser liknande de som föreslås för huvudbyggnadens interna korridor på plan 2.

Återöppnandet av passage genom Ormen Långe innebär

ett återställande och bedöms få positiva konsekvenser.

Föreslagna förändringar av f.d. datacentral inklusive mark bedöms resultera i små negativa konsekvenser. Byggnaden med omgivning är delvis förändrad. Åtgärderna föreslås ske med anpassning till byggnadens gestaltning.

Fasadåtgärder i matsal och idrottshall föreslås ske i mindre känsliga delar, med anpassning till ursprunglig gestaltning. Tyréns bedömer att de får små negativa konsekvenser, inklusive föreslagna åtgärder på gårdarna.

Höjning av mark vid idrottshall bedöms ge upphov till måttliga negativa konsekvenser; upplevelsen av byggnaden förändras och skador på byggnadens tegel riskeras.

PARKMARK OCH UTEMILJÖER

Förskoleverksamhet i naturmiljön norr om Ormen Långe bedöms få måttliga till stora negativa konsekvenser, främst pga. omvandlingen av naturmark till förskolegårdar, vilket riskerar att få stor negativ påverkan på parklandskapet. Att befintliga äldre träd sparas mildrar konsekvenserna, liksom att skogsmark lämnas orörd öster och söder om förskolegårdarna - vid den sk. Skogsparken.

Tillgängliggörandet av Alkärret medför både negativa och positiva konsekvenser för kulturvärden. Viss naturparksprägel går förlorad men nya funktioner och samband tillskapas utan alltför långtgående konsekvenser.

Föreslagna åtgärder rörande sopsugsstationer samt dräneringsåtgärder invid huvudbyggnadens fasader bedöms ge upphov till små till måttliga konsekvenser, beroende på den hänsyn som tas till befintlig naturmark, växtlighet och uppvuxna träd.

Nytt torg bedöms ge upphov till små negativa konsekvenser, det påverkar avläsbarhet, men viktig grönska sparas och ingen skymmande bebyggelse tillkommer mot gata.

Mellan idrottshall och infartsväg bedömer Tyréns det som positivt att gallring av växtlighet sparar värdefulla träd och öppenhet. Höjning av mark får här vare sig positiva eller negativa konsekvenser. Föreslagen markbeläggning ger upphov till negativa konsekvenser.

Området för befintlig parkeringsplats är idag präglad av stora förändringar, vilket bidrar till Tyréns bedömning att exploateringen här får små negativa konsekvenser.

Områdets fornlämningar blir enligt detaljplaneförslaget mer tillgängliga, vilket är positivt, men riskerar samtidigt att utsättas för ett större slitage än tidigare.

NY BEBYGGELSE

Ny förskolebyggnad vid Lagtingsgatan bedöms resultera i små negativa konsekvenser, till bedömningen bidrar byggnadens läge i relation till huvudbyggnaden.

Föreslagen berbyggelse i slänt längs Kista alléväg bedöms ha lämplig placering och skala men det nordligaste kan komma att påverka utblickar från matsalen. De negativa konsekvenserna bedöms bli små till måttliga.

Föreslagen kvartersbebyggelse förskjuter områdets skala och påverkar upplevelsen av Ormen Långe som huvudbyggnad. Kvarteren väster om Kista alléväg är dock sidoställda från anläggningen vilket mildrar påverkan avsevärt. Tyréns bedömer att denna del får små negativa konsekvenser.

SLUTORD

Att IBM har lämnat sin skräddarsydd anläggning har utan tvivel förminskat kulturvärdena. Detta eftersom byggnaderna och hela miljön är så intimt sammankopplad med det specifika företaget vilket spelade en viktig roll i uppbyggnaden av Kista, ett av världens mest betydelsefulla IT-kluster. Mycket stora värden kvarstår dock, och kan värnas i den framtida utvecklingen.

Det aktuella detaljplaneförslaget för med sig vissa konsekvenser som ter sig oundvikliga genom fastighetens nya användning. Andra uppstår som en följd av att ett privat och slutet område öppnas upp och blir tillgängligt i högre grad. Här kan potentiella konflikter med kulturvärden uppstå eftersom rörelsemönster och behov av rekreation ser annorlunda ut än vad de gjort under IBM:s tid.

För att kunna vidmakthålla anläggningens särart och fortsätta erbjuda den unika upplevelsen med ett stort kontorshus varsamt inplacerat i "orörd" svensk blandskog är det viktigt att respektera kvarvarande vegetation. För upplevelsen av den värdefulla miljön på södra sidan av Ormen länge är det viktigt att Alkärrrets vattenförsörjning garanteras även i ett långsiktigt perspektiv. Åtgärder invid kontorshusets fasader får inte medföra irreversibla förändringar av markbehandling och växtlighet.

Även om planförslaget har vissa inslag som kan vara problematiska ur kulturmiljöhänseende, gör Tyréns den sammanvägda bedömningen att förslaget som helhet

väl beaktar de mycket stora kulturvärdena. Förslaget tar inte minst hänsyn till det värdebärande karaktärsdraget att IBM:s f.d. bebyggelse, sett från Kista Alléväg, ligger insmuget i skogen, knappt märkbart. Detta är av största vikt eftersom en utökad exploatering på denna sida hade kunnat innebära en förvanskning av kulturvärdena.

Storskalig stadsutveckling i en så pass särpräglad miljö, som dessutom byter innehåll, kräver långtgående anpassningar. Sammantaget kan ett stort antal delningslägenheter och förskoleplatser, liksom centrumändamål, tillskapas inom den blåklassade anläggningen utan att de negativa konsekvenserna för anläggningen som helhet blir långtgående. Befintliga byggnader kan bevaras med bibehållna kvaliteter och karaktärsdrag, även om framtiden för alla tre förbindelsegångar enligt planen kan vara oklar. De viktigaste inslagen i det unika landskapet sparas och de ursprungliga tankegångarna om ett ändamålsenligt och välbyggt huvudkontor i häpnadsväckande nära samklang med den mellansvenska naturen kommer att vara avläsbar.